

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Postava Elijáše v tanachu a rabínské tradici

The person of Elijah in tanakh and jewish tradition

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Jiří Beneš, Th.D.

Autor práce:

Karolína Jirounková

PRAHA 2022

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce doc. Mgr. Jiřímu Benešovi, Th.D., za jeho pomoc, trpělivost a znalosti, které mi předal během studií.

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací „Postava Elijáše v tanachu a rabínské tradici“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12.12.2022

Karolína Jirounková

Anotace

Tato práce se pokouší přiblížit proroka Elijáše, jeho působení v době, do které byl zasazen a jeho budoucí odkaz. První, druhá a třetí kapitola má za úkol nás vnést do děje a přiblížit nám dobu do které redaktor pasáží o tomto prorokovi, Elijáše vložil. Ve čtvrté kapitole si představíme Elijášovu osobu a prostřednictvím jeho jména zjistíme, co bude následovat. Kapitola pátá se věnuje prorokovým činům v *Knihách královských*. Začneme jeho příchodem na scénu a budeme sledovat jeho prorocký vývoj, až po jeho soud vyřčený na Nábotově vinici. Tuto kapitolu nám tak orámuje dvě zvěsti, jež pronáší ke králi Achabovi. Kapitola šestá se zabývá předáním prorockého úřadu na hlavu Elíši. Sedmá kapitola je věnována výjimečnému aktu Božímu a to nanebevzetí, tedy spíše nanebevystoupení. Za touto kapitolou následuje kapitola osmá, kde uvádím záznamy o Elijášovi v Tanachu mimo *Knihy královské*. Poté se v kapitole deváté pustíme do vyprávění prorokova příběhu pohledem židovské tradice a tuto kapitolu pak zakončíme rituálními předměty, které nám připomínají Elijášovu věčnou přítomnost.

Klíčová slova

Elijáš; prorok; Achab; Baal; Jezábel; Izrael; knihy Královské; tradice; proroctví; modloslužba

Annotation

The aim of my thesis is to unravel actions of the prophet Elijah during his era and to follow his legacy. First, second and third chapters are meant to get us close to Elijah life and the setting he had been put in by the biblical editor. Fourth chapter focuses on Elijah's persona, and we discover what follows through out his name. Fifth chapter depicts Elijah's deeds in the Books of Kings. Beginning with his introduction we follow his prophetic evolution up to the judgement given in the Naboth's Vineyard. This chapter is framed by two tidings given to king Ahab. Chapter six revolves around transition of prophetic destiny from Elijah to Elisha. Seventh chapter is dedicated to the exceptional act of God, the ascension of Elijah. Following chapter brings forward records of Elijah in the Tanakh elsewhere than in the Books of

Kings. Ninth chapter describes Elijah's story in Hebrew tradition, and in the final part we go through ceremonial objects that reminds us of Elijah's eternal presence.

Keywords

Elijah; Prophet; Ahab; Baal; Jezebel; Israel; Books of Kings; Tradition; Prophecy; Idolatry

Zkratky

BR (GnR) - Be-rešit Raba

ČEP - český ekumenický překlad

EJ- *Encyclopaedia Judaica*

NBD - DOUGLAS, J.D. *Nový biblický slovník.*

Srov. - srovnej

Ps. Philo. - The Biblical Antiquities of Philo

Raši - rabi Šlomo Jicchaki

s.- strana

Zkratky názvů biblických knih podle ČEP

Gn - Genesis

Ex - Exodus

Lv - Leviticus

Nu - Numeri

Dt - Deuteronomium

Joz - Jozue

Sd - Soudců

Rt - Rút

1S - První Samuelova

2S - Druhá Samuelova

1Kr - První královská

2Kr - Druhá královská

1Pa - První paralipomenon

2Pa - Druhá paralipomenon

Ezd - Ezdráš

Neh - Nehemjáš

Est - Ester

Jb - Jób

Ž - Žalmy

Př - Přísloví

Iz - Izajáš

Jr - Jeremjáš

Ez - Ezechiel

Da - Daniel

Jon - Jonáš

Za - Zacharjáš

Mal - Malachiáš

Sír - Sírachovec

1Mak - První makabejská

2Mak - Druhá makabejská

Obsah

Úvod.....	8
1 Doba rozdělení království.....	9
2 Achab, Jezábel a Baal.....	11
3 Knihy královské.....	13
4 Představení Elijášovo.....	18
4.1 Jméno údělem.....	18
5. Elijášovy činy.....	21
5.1 Eliáš ohlašuje dobu sucha.....	21
5.2 Eliáš křísí vdovina syna.....	24
5.3 Eliášův zápas na Karmelu.....	26
5.4 Eliáš na Chorébu.....	33
5.5 Eliáš povolává Elišu.....	37
5.6 Nábotova vinice.....	37
6 Eliáš a Eliša.....	41
7 Nanebevzetí Elijášovo.....	43
8 Eliáš mimo Knihy královské.....	50
9 Rabínská tradice.....	53
9.1 Rituální předměty spojené s postavou Elijáše.....	67
Závěr.....	70
Bibliografie.....	71
Abstrakt.....	74
Přílohy.....	75

Úvod

Má práce, kterou předkládám, je zaměřena na osobu proroka Elijáše a jeho činy. Je psána z pohledu studenta teologie a je v ní zcela patrný způsob myšlení, který se stává každému žákovi tohoto oboru vlastní. Pokusila jsem se práci lehce okořenit nahlédnutím do rabínské a lidové tradice a srozumitelným způsobem přiblížit i jiný úhel pohledu. Práce nemá ambice shrnout všechny materiály k tomuto tématu, snaží se jen pochopitelným a smysluplným způsobem naučit čtenáře, jak postupovat ve studiu teologického textu, aby se nezaměřil jen na dějepisná fakta. V rámci rozsahu práce jsem se snažila, držet se co možná nejvíce tématu, ovšem pro pochopení kontextu následujícího děje jsem musela vzít v potaz i historické pozadí a události, které s působením Elijáše souvisí. Pro pochopení celého problému by izolace textu věnujícího se Elijášovi byla tím, co jsem nechtěla - stal by se jen historickou postavou. Na začátku se tedy velmi stručně věnuji době rozdělení království, po které pak následuje popis nejdůležitějších záporných aktérů prorokova dramatu. Poté se opět jen krátce zabývám vznikem *Knih královských*, tedy základními teoriemi o jejich vzniku, těmi, které já považuji za nejdůležitější, i když myslím, že toto téma je vhodné pro zpracování v samostatném článku, spíše obsáhlé knize. Dále představím proroka tak, jak jsem se s jeho postavou během studií seznámila a jak ho viděli/vidí autoři literatury, kterou v práci použiji a uvedu. Provedu rozbor Elijášova jména a přestřihu tím jeho činy, kterým se budu nejprve věnovat z pohledu biblistiky, pokud nebude nutný zásah z hlediska židovské tradice, a poté z pohledu rabínské tradice s omezením většinou na Rašiho komentáře k biblickým pasážím a s pomocí Loise Ginzberga a jeho knihy *Legends of the Jews* jako pilířem pro tuto závěrečnou část. Práci zakončím rituálními předměty spojenými s Elijášem, které nám připomínají, že máme očekávat jeho brzký příchod.

1. Doba rozdělení království

Toto období nastává po Šalamounově vládě, po jeho smrti. Samozřejmě by bylo, že po smrti krále zůstane nástupnictví rodu Davidovu. Takže v Jeruzalémě automaticky nastoupil Rechabeám, nejstarší Šalamounův syn. *Avšak izraelské kmeny, jejichž svazek s Davidem a pak i se Šalamounem byl podle jejich mínění založen na uznání krále shromážděním, svolaly sněm zástupců jednotlivých kmenů do Sichemu*¹. Nelíbil se jim zvláště zavedený systém nucených prací, jež zavedl Šalamoun a v němž hodlal jeho syn pokračovat.

Izraelské kmeny si zvolily za krále Járabeáma (muže, který byl sice dozorcem nad královými nucenými pracemi, ale pak na protest odešel do Egypta). Na jeho výběru se podílel i prorok Achíjáh. Jarobeám ve své zemi obnovil kult ve svatyních, čímž chtěl zabránit cestám do chrámu v Jeruzalémě. Tyto svatyně byly v Bét-elu na jihu a Dánu na severu (Izraele). Tam potom vyvstal problém: kultovními předměty totiž byly sochy býků; nikde se nedozvídáme, jestli to byly předměty k uctívání, nebo jen podstavce. Ovšem tito býci byli považováni za symbolický návrat zlatého telete². Sídlem Járabeáma se stalo město Panúel a potom se přesunul do Tirsy.

Narozdíl od jižního³ se v severním království moc velké změny neudály. Hospodářsky i kulturně byl sever vyspělejší, a od krále se pouze očekávalo, aby byl osobností. Jeho postavení nebylo na rozdíl od judského krále tak pevné. Díky absenci kultovního místa jako byl Jeruzalém (přeci jen to byl středobod Hospodinova uctívání a Mojžíšův zákon tam byl brán vážně) se

---

¹ SEGERT, Stanislav. *Starověké dějiny Židů*. Praha, 1995. s.96

² Ex 32

³ Mnemotechnická pomůcka: Jih Juda Jeruzalém. Sever: Izrael, Samaří, Bét-el (tam to syčí jako had). Viz HELLER, Jan a Petr VAĐURA. *Na čem mi záleží*. Vyšehrad 2009. s. 163-191

na severu začala rozmáhat heterodoxie⁴. Centrem mechanismu samočinnosti byl Bét-el, kde byl prostor pro bujení různých ideologií. Tím, že sever byl živ z hospodářství, prodral se do jeho středu kult dešťodárce Baala. Naopak jih žil hlavně z chovu hospodářských zvířat.

Tyto události jsou pro pochopení knih Královských zásadní, avšak není nutné zabíhat do přílišných detailů. Pro ucelení příkládám tabulku panovníků viz příloha 1. Autor knih Královských popisuje zprávy z obou míst. Vždy, když zmíní krále v jednom království, následuje zpráva o panování krále (či více králů) v království druhém, který v období jeho vlády nastoupil na trůn. Příkladem může být údaj uvedený v 1Kr 15,9-24; judský král Ása a panovníci na severu Nádab, Baeša, Zimrí, Omrí, Achab. Po Ásově smrti nastupuje Jošafat⁵.

Proroci té doby byli představiteli odporu proti kenaánskému náboženství. Namísto bezejmenných skupin odpůrců zde stojí konkrétní postavy. Abychom pochopili, kdo je prorok z knih Královských, musíme vědět, kdo vlastně prorok je. V obecném fundamentálně-teologickém smyslu to může být každý, kdo je potvrzeným nositelem Božího zjevení. Prorok zakouší a vykládá Boží milostiplné sebesdílení a zvěstuje slovo Hospodinovo. Patří k němu prožitek povolání. Zvěstuje poselství, jež vyžaduje skutky. Hlavními proroky knih Královských jsou jednoznačně Elijáš a Eliša.

---

⁴ Doslova „jiný názor“. Označuje názorovou rozmanitost a souhrn více náboženských vyznání. JONES, Lindsay. *Encyclopedia of religion*. s.6909

⁵ Pro srovnání: tuto rodovou linii zmiňuje také evangelista Matouš - viz Mt 1,8

2. Achab, Jezábel a Baal

Achab⁶ byl panovníkem Severního Izraele, syn a následovník krále Omrího. Vládl pravděpodobně v letech 874-852 př.n.l.⁷. Jde ve stopách svého otce. Zajišťuje si hranice na severozápadě (sňatkem) a s jihem (Judskem) si zajišťuje mír a navazuje spolupráci (viz 1Kr 22), kterou ještě stvrzuje sňatkem své dcery se synem krále Jóšafata. V knihách Královských začíná jeho příběh v šestnácté kapitole První knihy: *V třicátém osmém roce vlády judského krále Ásy se stal králem nad Izraelem Achab, syn Omrího. Kraloval nad Izraelem v Samaří dvacet dva roky. Dopouštěl se toho, co je zlé v Hospodinových očích, více než všichni, kdo byli před ním. Bylo mu málo chodit v hříších Jarobeáma, syna Nebatova. Vzal si za ženu Jezábelu, dceru Etbaala, krále Sidóňanů, a chodil sloužit Baalovi a klaněl se mu. Postavil Baalovi oltář v Baalově domě, který vystavěl v Samaří. Achab také udělal posvátný kůl. Tím, čeho se dopouštěl, urážel Hospodina, Boha Izraele, víc než všichni izraelští králové, kteří byli před ním. V jeho dnech vystavěl Chiel Bételský Jericho. Na Abíramovi, svém prvorozeném, položil jeho základ a na Segúbovi, svém nejmladším, postavil jeho vrata podle Hospodinova slova, které ohlásil skrze Jozua, syna Núnova.*⁸ Tolik k historickému, kulturnímu a politickému zařazení krále Achaba. Svedl několik bitev, o nichž máme drobné zmínky v Bibli i mimo ni. Jako příklad uveďme Achaba a

---

⁶ אָחָב / אֲחָב „Bratr (je) otcem“. Jeho jméno je také vykládáno Bratr je Otec a to ve smyslu (božský) bratr je (mi) otcem nebo bratrem je (mi božský) otec. V obojím případě jak Bratrem, tak Otcem je míněno božstvo. Vyjdeme-li z toho, že vlastní božstvo bývalo označováno jako otec a božstvo příbuzného kmene jako bratr - máme ve jménu Achab doklad, že Omrijovci nebyli Izraelského původu. Viz BIČ, Miloš, Vladimír KUBÁČ, Vladislav A. ŽÁK, František FIŠER a Ivan LUTTERER, 1980. *Starý Zákon: překlad s výkladem. 6, Knihy královské, Druhá Paralipomenon*. První vydání. Praha: Kalich 1980. s. 136

⁷ Viz NBD s.15

⁸ Viz 1Kr 16,29

krvavou bitvu u Karkaru. Ve Starém zákoně o ní není zmínka. Podle asyrských pramenů víme, že vítězství patřilo králi Asýrie. Ten ovšem své území nerozšířil. Lze tedy usuzovat, že koalice Aramejců zem ubránila. Achab se zde jeví jako prozíravý státník a nejsilnější člen koalice.⁹ Poskytl tehdy svým partnerům dva tisíce vozů a deset tisíc mužů.

Jezábel (Izebel) byla dcera sidónského a týrského krále a kněze Etbaala (Itobaal)¹⁰. Její jméno Abízébel je podle prof. Hellera titulem vévodským a znamená „jeho výsost je mým otcem“¹¹, pozdější forma jména „Izebel“ je záměrně posměšná s tím, že I je zde otázkou nebo zápornkou. Kde je ten Baal (výsost)? Není. Jezábel patřila k fanatickým vyznavačům Baala. Její potřeba absolutistické monarchie se setkala se značným odporem. Její konec¹² byl tak jak předpověděl prorok Elijáš¹³.

Baal. Toto slovo semitského původu znamená vlastník, pán nebo manžel, stalo se ovšem obvyklým označením boha západních Semitů. Výraz baal zůstal po většinu času apelativem. S výjimkou více uvedeného boha Baala. Základem tohoto názoru je skutečnost, že se tímto výrazem označovali menší místní bozi (srov. Sd 2,11; 3,7; 8,33). Dále se používal jako teoforický prvek ve vlastních jménech.¹⁴ Ve starších dobách, kdy náboženství Syropalestiny má ještě rysy polydémonismu,

---

⁹ HELLER, Jan. *Starověká náboženství: náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kenaanu*. Praha: Kalich, 1988. s. 121

¹⁰ „S ním je Baal“

¹¹ HELLER, Jan a Petr VAŘURA. *Na čem mi záleží*. Vyšehrad 2009. s. 163-191

¹² 2Kr 9,33 Poručil: „Shodte ji!“ A shodili ji dolů. Její krev vystříkla na stěnu a na koně. Ti ji ušlapali. Pak Jehú vstoupil, jedl a pil. Nařídil: „Postarejte se o tu prokletou a pohřbete ji. Je to dcera královská.“ Šli tedy, aby ji pohřbili, ale nenašli z ní nic než lebku, nohy a ruce. Vrátili se a oznámili mu to. Tu řekl: „To je to Hospodinovo slovo, které vyhlásil skrze svého služebníka Elijáše Tišbejského: ‚Na dílu pole v Jizreelu budou psi žrát tělo Jezábely.‘ A Jezábelina mrtvola bude na dílu pole v Jizreelu jako hnůj na poli, takže nikdo neřekne: Toto je Jezábel.“

¹³ 1Kr 21,23 Také o Jezábele promluvil Hospodin: „Jezábelu sežerou na valech Jizreelu psi

¹⁴ EJ s.8

označuje baal místní numen, božského vlastníka posvátného místa, božiště či oblast¹⁵. Nejde ale jen o lokály, může jít i o funkce: baal berit (Sd 8,33;9,4) božského ručitele a strážce dohod. Apelativní význam si výraz „baal“ zachoval vždycky. Ale asi jako Izraelci užívali místo propria tetragrammatonu apelativum „adonaj“ (mé panstvo), Babylóňané místo propria Marduk apelativum Baal (pán). Tak se Baal stalo trvalým označením boha bouře a deště Hadada.¹⁶ Ve starých dobách, byl bůh dárce života, v pouštních oblastech tedy dárce deště a tím i plodnosti a úrody.

3. Knihy královské

Knihy královské můžeme zařadit do doby Předních proroků (Jozue, Soudců, Samuelovy, Královské). Říkáme o nich, že jsou tzv. deuteronomistické dějepisné dílo. Mezi deuteronomistické dějepisné knihy je řadíme díky literární kritice 19.století, která se začala zajímat o společné jazykové a ideové rysy, jimiž se tato díla vyznačují. Zejména Jozue, Soudců, Samuelovy, Královské a Jeremiáš (Jr řadíme do těchto knih z hlediska židovské tradice)¹⁷ obsahují pasáže, jež tyto rysy vykazují.¹⁸ (Prudký, 2013)

O redakci deuteronomických knih vzniklo více teorií. Za počátek teorií můžeme označit dvě: první připisujeme W.M.L. de Wattermu a druhou H. Ewaldovi. První z nich usuzuje, že nejdříve byly pod vlivem Deuteronomia zpracovány materiály obsažené

---

¹⁵ HELLER, Jan. *Starověká náboženství: náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kanaanu*. s. 276

¹⁶ HELLER, Jan. *Starověká náboženství: náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kanaanu*. Více o tématu v knize v oddíle Boží Baalovského typu s.276-296

¹⁷ Talmud Bava'batra 15a uvádí, že Jeremjáš napsal svou knihu, knihu Královskou a Pláč.

¹⁸ PRUDKÝ, Martin a Jan HELLER, 2013. *Obtížné oddíly Předních proroků*. První vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. s.367

v dnešních knihách Samuelových a královských, a to zřejmě v 7.st. za krále Jošiáše, který byl kompilátorem.¹⁹

Nalezení knihy Zákona v roce 622 př.n.l. krále podnítilo k provedení „náboženské reformy“. Druhá teorie²⁰ praví, že deuteronomické texty v knihách Sd - Kr podléhají dvěma redakcím. Texty, které byly prvním deuteronomickým redaktorem zpracovány se kromě deuteronomického stylu a myšlenek vyznačují tím, že nepřidávají žádný nový historický obsah. Kompilátor a autor do současného textu zařadil Chanin chvalozpěv (již existující 1S 2,1-10) a sám zformuloval 1S 7,3n; větší část 1S12; 1Kr2,2-4; 1Kr 3,14; 6,11-13; 8,22-61; 9,3 a 6-9; 11,36;13,1-32; 14,21; 15,4; 2Kr 17,24-41; 18,19; 21,4. Argumenty pro předexilní datování jsou pasáže odrážející dobu, kdy jeruzalémský chrám a davidovské království existovaly a bylo možné doufat v jejich trvalost (1Kr 8,41-43; 11,36; 15,14; 2Kr18,19). Podstatou těchto knih je reflexe líčených událostí. Druhý redaktor knihy Královské silně přepracoval a zkrátil. Tento druhý „redaktor zpracoval jako jeden celek látky obsažené v dnešních knihách Sd, Rút, S a Kr. Pracoval v babylónském exilu někdy ve druhé polovině 6.st. př.Kr., po smrti Jojakínově, jehož omilostnění a doživotní privilegované postavení na babylonském dvoře jsou poslední údaje, které literární celek Sd-Kr podává“²¹.

Autoři obou teorií se shodují v tom, že knihy vytvořené v tzv. deuteronomické redakci navazují na dřívější proroky a ohlašují trest za nevěru ve víře k Hospodinovi. Podle druhé teorie se tuto skutečnost snaží redaktor demonstrovat na

---

¹⁹ Tamtéž. s. 368. Toto historicko-kritické bádání měl na svědomí W.M.L. de Wette (1780-1849), který na počátku 19.st. ztotožnil nejstarší podobu knihy Dt s knihou Zákona, jež byla nalezena v jeruzalémském chrámu (2Kr 22). De Wette také dokládá, že Deuteronomium za doby Jošiáše také vzniklo. De Wette a J.S. Valer začali následně některé redakční texty označovat jako deuteronomické.

²⁰ Tamtéž. s. 368. autorem této teorie je H. Ewald (1803-1875)

²¹ PRUDKÝ, Martin a Jan HELLER, 2013. *Obtížné oddíly Předních proroků*. První vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.s.368-369

historických událostech: na ranách, kterými byl Izrael zasažen. Svůj pohled uvádí v knize Soudců 2,6-3,6 - vysvětluje a hodnotí tuto dobu. Líčení doby počátků království a Davidovu vládu přebírá téměř beze změny z díla svého předchůdce (do 1Kr 2). Poté dochází k zvýšení intenzity sdělení, že knihy Královské lze považovat za jeho vlastní dílo.

Další badatelé se přikláněli na různé strany. Teorii o dvou redakcích se držel ve své práci například F. Cross a R. Nelson, později I. Provan. Ten souhlasí, že první redakce knihy byla za vlády Jošijáše a pozdější pak v období exilu. První zahrnovala bezpodmínečnost a věčnost davidovské smlouvy a její naplnění za vlády krále Jošijáše (1Kr2,4 a 24; 3,6-7; 6,12; 8,15-26; 9,5; 11,12-13a32-39; 15,4-5; 2Kr8,19; 19,34; 20,6; 21,7-8). Exilní vydání zdůraznilo zranitelnost národa a podmíněčnost smlouvy (Dt 17,20;1Kr2,4;2Kr17,7-23;21,8 a 10-16).

Po prvních teoriích přichází teorie o deuteronomistickém dějepravném díle podle Martina Notha²², který navázal na poznatky svých předchůdců. Nově však vymezil textový celek a jeho bádání pro nás mělo paradigmatický význam. Knihy Deuteronomium, Jozue, Soudců, Samuelovy, Královské zařadil jako součást samostatné historické kompozice - deuteronomistické dějepravné dílo. Deuteronomista (jak Noth autora nazval) nepracoval podle něho jen jako redaktor, ale jako spisovatel a teolog, který systematicky líčí dějiny Izraele hodnotícím způsobem. *Deuteronomistická dějeprava je uvozena vyhlášením zákona (Dt), podaného jako Mojžíšova řeč před vstupem Izraele do zaslíbené země a sloužícího jako výkladový klíč k následujícím dějinám (poslušnost zákona*

---

²² M. Noth (1902-1968), napsal významné komentáře k SZ knihám a *Überlieferungsgeschichtliche Studien*

*přinese Izraeli požehnání, neposlušnost přivodí Hospodinův hněv a trest).*²³

Pak pokračuje obdobím obsazení země, od Joz 1, kdy Bůh pronáší k Jozuovi řeč, až po závěrečnou řeč Jozuovu k lidu (Joz 23). Další částí jsou události doby soudců a řeči posledního soudce Samuela (1S 12), jež uvádí dobu královskou. Dalším předělem je pak Šalomounova řeč (1Kr 8) a shrnující komentář po pádu severního království (2Kr 17). Dílo končí pádem Jeruzaléma a odchodem do babylonského a egyptského exilu (2Kr 25). Stejně jako jeho předchůdci označuje svého deuteronomistu za člověka se záměrem představit zánik království jako spravedlivý trest za neposlušnost lidu.

Podle židovské tradice je autorem knih Jeremjáš²⁴. Ten působil v letech, kdy byl zničen Jeruzalém. Kniha Jeremjáš také obsahuje značné citace z knih Královských, a nebo z jiných pramenů, jež redaktor obou knih užíval²⁵. Tuto teorii nemůžeme nijak potvrdit. Co však víme je to, že pisatel/pisatelé byl/i z Judska; i když by měl popisovat dění ve svém národě, je natolik stržen osobnostmi proroků, že se jeho pozornost obrací k nim. Kládl značný důraz na chronologii. Při práci s chronologickými údaji je dobré rozlišovat mezi *relativní a absolutní chronologií*. *Relativní chronologie se snaží dát smysl chronologickým údajům uvedeným v těchto knihách; události jsou synchronizovány s událostmi v druhém království nebo v jiných zemích. Absolutní chronologie se pokouší spojit tyto relativní údaje s pevnými body v dnešním kalendáři*²⁶ (gregoriánském).

---

²³ PRUDKÝ, Martin a Jan HELLER, 2013. *Obtížné oddíly Předních proroků*. První vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. s.371

²⁴ Bava'batra 15a2

²⁵ DILLARD, Raymond B., Tremper LONGMAN, Vilém SCHNEEBERGER, Pavel JARTYM a Pavel ŠTIČKA. *Úvod do Starého zákona*. 2. vyd. Praha: Návrat domů, 2011. s. 139

²⁶ Tamtéž. s. 147

V jeho snaze ovšem dochází k nepřesnostem, přičemž nevíme, jde-li o omyl nebo záměr. Autorovi/ autorům šlo hlavně o sled událostí, o zkušenost národa s těmito historickými milníky, o historickou ucelenost díla a historickou posloupnost mezi dobou svou (myšleno autorovou) a minulou (dějinami národa). Poznámky o smrti králů zahrnují u judských králů obvykle i zmínky o pohřbu, zatímco u izraelských králů tato informace chybí. Většinou je u každého krále zmínka o důležité události, ke které za jeho vlády došlo.

4. Představení Elijášovo

Abychom pochopili úlohu Elijášovu, která mu byla jako prorokovi svěřena, musíme jeho postavu zasadit do konkrétní doby. Můžeme si Elijáše představit jednak jako skutečnou živou osobu, a jednak jako morálně duchovní vzor pro čtenáře. Můžeme ho uchopit jako člověka, který se pokusil ve své době potlačit baalovský kult a vyčistit Izrael od kenaánských zvyklostí, nebo na něj můžeme pohlížet jako na duchovní vzor nejen pro Izraelce, ale i pro budoucího čtenáře v úplně odlišné době. Ať tak či onak, je jakýmsi „představitelem proroků“²⁷ a stěžejní postavou pro budoucnost jak židovství, tak i křesťanství.

4.1 Jméno údělem

V Tanachu zvaný אֵלִיָּאֵשׁ , či אֵלִיָּאֵשׁ v českém přepisu Elijahu^{28,29}. Elijáš byl Izraelským prorokem působícím v Izraeli v dobách krále Achaba a Achazjáše v 9.st.n.l. Celým jménem byl zvaný Elijáš Tišbejský (možno porozumět a přeložit jako „ti příchozí“) z přistěhovalců Gileádských (krajina v severním Zajordání, kde udělal Jákob s Labanem dohodu: gal ed - okruh kamenů)³⁰ (1Kr 17).

Byl pro krále přivandrovalec, který jim musí připomínat Boha, na kterého zapomněli. Podle některých učenců jeho jméno podporuje hypotézy, že Eliáš nežil na jednom určitém místě v Gileádu, ale byl členem - buď kenánců nebo rechabeánců -

---

²⁷ In: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona : (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad*. 14. vyd., (5., opr. vyd.). Praha: Česká biblická společnost, 2008, s. 320.

²⁸ v ČEP.: Elijáš Kral.: Eliáš (69), Eliah (2), Eliah (2), FP: Elijjahu, G:52,34. Překlad „Můj Bůh je Hospodin“. KB 53:n.m. Et. Noth 140 „Můj Bůh je Hospodin“. Tr. Js 107: God - Lord or strength of the Lord. Bůh - Hospodin nebo síla Hospodinova; Sim. robur Domini i.e. effectus roboris divini Hospodinova síla, tj. způsobený božskou silou. HELLER, Jan. 2003. In: *Výkladový slovník biblických jmen*. Vydání první. Praha: Advent-Orion, s. 63.

²⁹ HELLER, Jan. 2003. In: *Výkladový slovník biblických jmen*. Vydání první. Praha: Advent-Orion, s. 63.

³⁰ Gn 31,48 טַבְּלָל

skupin, které vedly nomádský způsob života. Tito učenci dokonce odhalili v Elijášově odhodlané válce proti Baalovi a v jeho zapálení/horlivosti pro Hospodina, řadu konání, která - jak věří- byla charakteristická pro Kenánce a rachabeánce, ovšem ne pro velký národ. Rozšíření vlivu Elijášova bylo značné. Prameny svědčí o skutečnosti, že hnutí, jež Eliáš založil bylo podporováno masami (Jonáab³¹ syn Rechábův³² pomohl Jehúovi ve válce proti Baalovi ČEP: 2Kr 10, 15-17). Tytéž prameny podobně dosvědčují, že jeho odloučení/odnětí od společnosti bylo záležitost ne podstaty, nýbrž nutnosti (pronásledování, hladomor).

Je pravděpodobné, že Eliáš nebylo jeho skutečné jméno, nýbrž spíše přízvisko, které symbolizuje jeho prorockou činnost - Hospodin je Bůh. Podle toho, co již víme, jest vysoce pravděpodobné, že jeho jméno na začátku kapitoly nám sděluje, co máme od příběhu očekávat. Posluchači (lidé té doby znali příběhy a písmo) věděli, co bude po úvodu následovat. Proto říkáme, že jeho jméno je tzv. kérygmatickou³³ zkratkou. S příchodem proroka Elijáše se zápas zesiluje a přináší záležitosti vedoucí k zdůraznění idey horlení pro Hospodina. Tytéž idey bezpodmínečně potlačovaly jakoukoliv toleranci jiného kultu (zejména těch „oficiálních) v Izraeli mimo Hospodinova.

---

³¹ יהונדב „Hospodin (dobrovolně) nabídl“. Od kořene דבן být ochotný, ochotně dát, ochotně se dostavit, být štědrý. (Pípal, 1997)

³² רכב „Jezdec“, kořen s významem jet, vyjet, jezdit, vézt se. Podstatným jménem pak vozataj, vozka vozmistr. (Pípal, 1997)

³³ Kérygma (κήρυγμα) = zvěstování se nazývá slovo, jež ve jménu Božím a na základě zplnomocnění skrze Boha a církve bylo vysloveno jako slovo Boží. Toto slovo účinně zpřítomňuje vyslovené poselství pro situaci posluchače. Kérygma je ve slově a naslouchání a dějinně zřetelnou událostí vysloveného poselství pro situaci naslouchajícího (jako vyjádřené slovo působící ve jménu Božím, jemuž je nasloucháno s možností přijmout nabízenou milost ospravedlňující víry). RAHNER, Karl a Herbert VORGRIMLER, 1996. *Teologický slovník*. První vydání. Praha: Zvon. Theologica (Zvon). s.128

Tento postoj je shrnut v 1Kr 19,17. Když se na tuto pasáž podíváme podrobněji, je vidět, že všichni Baalovi příznivci budou jednoznačně zlikvidováni. Na druhou stranu v 1Kr 19,18 je svědectví že Hospodin zachoval i zachová všechny ty, kteří před Baalem nepoklekli a jejich ústa ho nepolíbila. Opět je zde tedy ujištění, že vyznavači Hospodinovi budou zachováni. Minulým časem je nám dokázáno, že stejně jak se již stalo, stane se i v budoucnu. Je to vnitřně odlišné od polyteistických praktik, které nikdy neodporovaly v podstatě smíšení různých náboženských kultů nebo jejich rozdělení na dvě strany. Byla zcela běžná existence kultů bok po boku. Není pochyb, že dokonce Jezábel, která bojovala proti horlivcům jako Elijáš, nebyla schopna odporovat uctívání Boha Izraelců. Samotný Achab dal svým synům vyznavačská jména. Achazjáš³⁴, což znamená „Uchopil Hospodin“ a Jóram³⁵ - „Hospodin je vyvýšený“.

Srážka mezi Elijášem a jeho oponenty pro něj pramenila z výhledu náboženského, absolutně cizího izraelským sousedům. To bylo primárně odpovědné za narušení vztahů mezi Izraelem a okolními zeměmi. Ačkoliv, jak je psáno výše, by bylo Elijášovo počínání více méně tolerováno, nebýt toho, že se jeho činnost setkala v opozici s politikou krále. Ten se pokoušel zlepšit ekonomickou provázanost se sousedy Izraele - obzvláště s Týrem. Achab byl sice loajální k víře svého lidu, nicméně dobře věděl, že není na škodu ukázat toleranci k náboženství jeho ženy Jezábel.³⁶

---

³⁴ אַחַזְיָהוּ český přepis Achazjahu „uchopil Hospodin“

³⁵ יְהוֹרָם český přepis Jóram, Jehoram „Hospodin je vyvýšený, Hospodin je vznešený“

³⁶ *Encyclopaedia Judaica*. s.632

5. Elijášovy skutky

- Elijášovy skutky můžeme řadit do období kolem roku 850 př.n.l.
- Do tohoto období řadíme jak působení Elijáše, tak Eliši.
- Datování můžeme provést díky králi Achabovi o kterém je záznam v asyrských análech. Konkrétně v záznamu o bitvě u Karkaru (Asyrská říše proti koalici dvanácti králů³⁷). Jak víme, jde o období rozděleného království.
- Elijášova jednoznačná role - sjednotit víru v Hospodina, a s tím sjednotit společenství.
- Martin Noth přichází s poznatkem o dvou rozdělených střediscích - zatímco Samaří je střediskem ctitelů Baala, Izrael je centrem ctitelů Hospodina (zde působí Obadjáš - ochránce proroků a muž, který měl velikou bázeň před Hospodinem).
- Elijášovy činy jsou činy Hospodinovy, ať už vzkříšení nebo usmrcení; prorok Elijáš sám o sobě nemá moc oživit, a nemá ani právo usmrtit bez vůle Boží.

5.1 Elijáš ohlašuje dobu sucha

Velkolepý vstup proroka Elijáše na scénu je popsán na začátku 17. kapitoly První knihy královské, když Elijáš řekl Achabovi:

„Jakože živ je Hospodin, Bůh Izraele, v jehož jsem službách, v těchto letech nebude rosa ani déšť, leč na mé slovo.“

Doslova před nímž stojím. Jasně bylo řečeno, co se stane, kdy se tak stane a na čí přičinění (Hospodinovo skrze Elijáše). *I stalo se k němu slovo Hospodinovo. „Jdi odtud*

---

³⁷ Asyrský král Salmanassar III. versus koalice 12 králů. Zastavení asyrského nebezpečí, alespoň na určitou dobu. Více viz NOVOTNÝ, Adolf, Jan DOSTÁL, Miroslav RADA, Jiří ZEJFART a Jaroslav BENDA, 1992. *Biblický slovník*. 3. vydání. Praha: Kalich, 2 svazky : ilustrace, mapy, faksimile ; 21 cm. ISBN 80-7017-528-1. heslo: Assyrie. Více o tématu viz JEPSEN, Alfred. *Královská tažení ve starém Orientu. Prameny k dějinám starověké Palestiny*. Praha: Vyšehrad, 1987. s. 152

a obrat' se na východ a skryj se u potoka Kerítu proti Jordánu. Z potoka budeš pít a přikázal jsem havranům, aby tě tam opatrovali potravou." Šel tedy a učinil, jak řekl Hospodin. Usadil se u potoka Kerítu proti Jordánu. A havrani mu přinášeli chléb i maso ráno a chléb i maso večer a z potoka pil. Uplynula řada dnů a potok vyschl, protože v zemi nenastaly deště.³⁸

O to víc toto poselství muselo ranit Baalovy vyznavače, jelikož Baal byl spojován s přírodními jevy, jako je déšť³⁹. On jim vlastně říká: teď popřu moc vašeho smyšleného boha a přijdete tak nejen o obživu, ba i o život. Po této výhrůžce musí Hospodin Elijáše ukrýt. Určitě by mu usilovali o život, vždyť v těchto kultech se věřilo, že proroctví umírá s prorokem; zabijí-li ho, proroctví se nenaplní. Potok Kerit⁴⁰ bylo symbolické místo - toto slovo obsahuje význam zaříznout, uzavřít smlouvu, může být i geologicky myšleno - zaříznutý do krajiny. Hospodin ho tak odřízne od dění v království, alespoň na čas. Zároveň s ním uzavírá dohodu, že udělá to, co bude Elijáš prorokovat. Potravu nosily havrani - evokace temnoty a hrůzy. Dar od havrana ⁴¹ - je třeba vidět ho pod Boží svrchovaností (kdo mu to poručil), tedy skutečnost, že ani ďábel si nemůže dělat co chce. Takže i špatný posel je pod mocnou vládou toho, kdo chce život. Stejně jako lidem na poušti, mohou poslové Boží nosit ráno a večer Elijášovi manu⁴².

I stalo se k němu slovo Hospodinovo:

---

³⁸ 1Kr 17, 1-7

³⁹ Srov. Ex 10,22 na Egypt říši Slunce dolehla tma

⁴⁰ כרת odříznout, uříznout, uzavřít (smlouvu). PÍPAL, Blahoslav, 1997. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. s.76

⁴¹ חֶבֶד někteří učenci však popírají, že by to byli nečistí havrani. Vysvětlují je jako obyvatele města Oreb nebo obchodníky. V opozici k tomu je řečeno, že nosili Elijášovi maso z Achabových jatek (Sanhedrin 113b; Chulin 5a.3 stejně jako BR 33.5). Nebo je možné, že mu přinášeli kněžskou část z chrámu (srov. Lv 6,19)

⁴² Ex 16,12

„Vstaň a jdi do Sarepty, jež je u Sidónu, a usad' se tam. Hle, přikázal jsem tam jedné vdově, aby tě opatrovala potravou.“ Vstal tedy a šel do Sarepty. Přišel ke vchodu do města, a hle, jedna vdova tam sbírá dříví. Zavolal na ni: „Naber mi prosím trochu vody do nádoby, abych se napil.“ Když ji šla nabrat, zavolal na ni: „Vezmi pro mě prosím s sebou skývu chleba.“ Řekla: „Jakože živ je Hospodin, tvůj Bůh, nemám nic upečeno, mám ve džbánu jen hrst mouky a v láhvi trochu oleje. Hle, sbírám trochu dříví. Pak to půjdu připravit pro sebe a svého syna. Najíme se a zemřeme.“ Elijáš jí řekl: „Neboj se. Jdi a udělej, co jsi řekla. Jen mi z toho nejdřív připrav malý podpopelný chléb a přines mi jej. Potom připravíš jídlo pro sebe a svého syna, neboť toto praví Hospodin, Bůh Izraele: ‚Mouka ve džbánu neubude a olej v láhvi nedojde až do dne, kdy dá Hospodin zemi déšť.‘“ Šla a udělala, jak Elijáš řekl, a měla co jíst po mnoho dní ona i on i její dům. Mouka ve džbánu neubývala a olej v láhvi nedocházel podle slova Hospodinova, které ohlásil skrze Elijáše⁴³.

Elijáš tedy odchází do Sidónu, kde je středem uctívání Baalův kult. Slovo Sarepta znamená barvírna; z této informace víme, odkud pocházela valnou měrou fénická prosperita⁴⁴.

Nejdříve Eliáš požádá o vodu. Základní povinností pohostinství bylo podání vody. Dále poutník prosí o chléb. Dříve se používal jako topivo zvířecí trus, a velbloudí trus se používá stále. Dřevo se používá jen na čisté jídlo, jen na hod – v tomto případě připravuje vdova jídlo na smrt. Podle knihy Starý zákon: překlad s výkladem⁴⁵ není vyloučeno, že žena

---

⁴³ 1Kr 17,8-16

⁴⁴ Féničané byli proslulí jako výrobci purpurového barviva a obchodníci s purpurem.

⁴⁵ BIČ, Miloš, Vladimír KUBÁČ, Vladislav A. ŽÁK, František FIŠER a Ivan LUTTERER, 1980. *Starý Zákon: překlad s výkladem. 6, Knihy královské, Druhá Paralipomenon. První vydání.S.144*

sbírala dříví k nějaké oběti, zřejmě chtěla obměkčit Baala, aby se nad ní slitoval a seslal zemi déšť. Já s tímto pohledem nesouhlasím. Jasně je tu řečeno, že Hospodin přikázal vdově, aby Elijáše opatřovala potravou. Ačkoli to možná bylo nejprve jen v jejím podvědomí, vdova se chystala přijmout službu, která jí byla svěřena, a tak se zachránila (třebaže v duchovním slova smyslu). V určitém okamžiku přijde do našeho života úkol/povinnost, abychom se dostali ke kořenům - na dno, jako zde: jdi a když ten chléb uděláš, bude to stačit i pro tebe a tvého syna. Tak dlouho, dokud myslíš na sebe, nikam se nedostaneš. Žena tedy nemá jinou možnost - buď zemřít, nebo se dát do rukou Božích. Tomu se říká odvaha! Vsadila tak nejen svůj, ale i synův život. Nebyla ani mouka ani olej - každý den přicházela nová „mana“ (srov. Ex 16). Nemáme to chápat jako nějaký magický hrnek, ze kterého neubývá, ale tak, že Bůh může darovat sytost⁴⁶.

5.2 Elijáš křísí vdovina syna

Děj se dále stupňuje:

Po těchto událostech onemocněl syn té ženy, paní domu. V nemoci se mu přitížilo, ba již přestal dýchat. Tu řekla Elijášovi: „Co ti bylo do mých věcí, muži Boží? Přišel jsi ke mně, abys mi připomněl mou nepravost a mému synu přivodil smrt?“⁴⁷

Když přijde smrt - zde člověk již nepůsobí. Žena předpokládá, že nepravost rodičů dopadá na syna. Myslí si, že syna zatížila takovými hříchy, že nejdou prominout. (Srovnejme se slovy proroka Ezechiela: syn neponese vinu otcovu⁴⁸) Pokud

---

⁴⁶ srov. Mt 15,36; Mk 6,41; L 9,16; J 6,11

⁴⁷ 1Kr17,17-17

⁴⁸ Ez 18,1-4: *I stalo se ke mně slovo Hospodinovo: „Co si myslíte, když říkáte o izraelské zemi toto přísloví: ‚Otcové jedli nezralé hrozny a synům trnou zuby‘? Jakože jsem živ, je výrok Panovníka Hospodina, toto přísloví se už nebude mezi vámi v Izraeli říkat. Hle, mně patří všechny*

bylo člověku odpuštěno, nemá se vracet k tomuto místu. Do té doby si nemusela být vědoma hříchu. Měla pocit, že se na ni obrátil Hospodinův zrak a začala si uvědomovat, že nežila, jak měla. Eliáš jí hřích a vinu nevymlouvá, jen činí. Žádá ženu, aby mu vydala to poslední, co má, totiž tělo svého syna.

To poslední, co máš mi odevzdej⁴⁹. Prorok se pouští do boje o vdovinu víru⁵⁰. Eliáš se s Hospodinem hádá tak, že naslouchá. V hněvu totiž člověk nenaslouchá - a přitom je důležité nepřestat naslouchat druhému člověku a nebrat mu jeho roli⁵¹. Eliáš se třikrát sklonil a modlil se (srov. 2Kr 4,32-35⁵²). Podstata modlitby⁵³ je ukryta v prosbě o život (nemusí být v biologickém slova smyslu). *Septuaginta* překládá místo 'sklonil se' jako 'dech'; čímž připomíná situaci při stvoření člověka (Gn 2,7) a naznačuje, že je to Hospodinova stvořitelská moc, která dítě oživuje⁵⁴.

---

duše; jak duše otcova, tak duše synova jsou mé. Zemře ta duše, která hřeší. Ez 18,20: Duše, která hřeší, ta umře; syn nebude pykat za nepravost otcovu a otec nebude pykat za nepravost synovu; spravedlnost zůstane na spravedlivém a zůvle zůstane na svévolníkovi.

⁴⁹ 1Kr17,19 On jí řekl: „Dej mi svého syna!“ Vzal jí ho z klína, vynesl jej do pokojíka na střeše, kde bydlel, a položil ho na své lože.

⁵⁰ BIČ, Miloš, Vladimír KUBÁČ, Vladislav A. ŽÁK, František FIŠER a Ivan LUTTERER, 1980. *Starý Zákon: překlad s výkladem. 6, Knihy královské, Druhá Paralipomenon*. První vydání. Praha: Kalich, S.144

⁵¹ HELLER, Jan a Petr VAĐURA. *Na čem mi záleží*. (s.163-191)

⁵² *Eliša vešel do domu, a hle, mrtvý chlapec byl uložen na jeho lůžku. Vstoupil, zavřel dveře, aby byli sami, a modlil se k Hospodinu. Pak se zdvihl, položil se na dítě, vložil svá ústa na jeho ústa, své oči na jeho oči a své dlaně na jeho dlaně; byl nad ním skloněn, dokud se tělo dítěte nezahřálo. Potom se obrátil a prošel se domem sem a tam. Vrátil se a sklonil se nad chlapcem; ten sedmkrát kýchl a otevřel oči.*

⁵³ Modlitba je výslovná a pozitivní realizace vztahu člověka k osobnímu Bohu spásy. Uskutečňuje tedy podstatu náboženského aktu vůbec. Modlitba je odevzdáním se člověka transcenci svého vlastního bytí, a tím i pokorným, vnímavým a uctivým přijetím a souhlasnou odpovědí na totální oslovení, jež vyjadřuje i subjektivně nevyhnutelné zasažení lidské existence tajemstvím Boha jako osoby. RAHNER, Karl a Herbert VORGRIMLER, 1996. *Teologický slovník*. První vydání. Praha: Zvon. Theologica (Zvon). s.182

⁵⁴ BIČ, Miloš, Vladimír KUBÁČ, Vladislav A. ŽÁK, František FIŠER a Ivan LUTTERER, 1980. *Starý Zákon: překlad s výkladem. 6, Knihy královské, Druhá Paralipomenon*. První vydání. Praha: Kalich, 455 stran. s.145

Elijáš skutkem zvěstuje, že Hospodin vítězí nad smrtí, že jen Bůh je dárce života. Matka syna přijímá jako někoho jiného, někoho na kom udělal Bůh svůj div. Nyní jsem poznala⁵⁵ – vyznání – poznáním zkušeností. Zakusila a stalo se to součástí jejího života. Rozpoznala, že skrze Eliáše k ní přišel skutečně Hospodin. (srov. 2Kr5)

5.3 Elijášův zápas na Karmelu

V osmnácté kapitole První knihy královské čteme:

Po mnoha dnech, třetího roku, se stalo slovo Hospodinovo k Elijášovi: „Jdi a ukaž se Achabovi, chci dát zemi déšť.“ Elijáš tedy šel, aby se ukázal Achabovi. V Samaří se rozmohl hlad. Achab si zavolal Obadjáše⁵⁶, správce domu. Obadjáš se velice bál Hospodina. Když dala Jezábel vyhladit Hospodinovy proroky, ujal se Obadjáš sta proroků, schoval je po padesáti mužích v jeskyni a opatroval je chlebem a vodou. Achab Obadjášovi řekl: „Jdi ke všem vodním pramenům a ke všem potokům v zemi; snad se najde tráva, abychom uživilí koně a mezky a nemuseli porážet dobytek.“ Rozdělili si zemi, aby ji prošli. Achab šel sám jednou cestou a Obadjáš šel sám jinou cestou. Když byl Obadjáš na cestě, hle, Elijáš mu jde vstříc. Obadjáš ho zpozoroval, padl na tvář a zvolal: „Jsi to ty, Elijáši, můj pane?“ Odvětil mu: „Jsem. Jdi a vyříd' svému pánu: Je zde Elijáš.“ Obadjáš řekl: „Čím jsem zhřešil, že vydáváš svého služebníka do rukou Achabovi, aby mě usmrtil? Jakože živ je Hospodin, tvůj Bůh, není pronároda ani království, kam by můj pán nebyl poslal, aby tě vyhledal. Když řekli: ‚Není tady,‘ museli v tom království nebo pronárodu odpřisáhnout, že tě nenašli. A ty nyní říkáš: ‚Jdi a vyříd' svému pánu: Je zde Elijáš.‘ Stane se, že já od tebe odejdu a Hospodinův duch tě odnese nevím kam. Já to půjdu oznámit Achabovi, on tě nenajde a zabije mě. Tvůj služebník se přece od mládí bojí Hospodina! Což mému pánu nebylo oznámeno, co jsem udělal, když Jezábel vraždila Hospodinovy proroky? Sto mužů

---

⁵⁵ 1Kr17,24 Žena Elijášovi odpověděla: „Nyní jsem poznala, že jsi muž Boží a že slovo Hospodinovo v tvých ústech je pravdivé.“

⁵⁶ עבדיה „Sloužící Hospodinu“ HELLER, Jan. 2003. In: Výkladový slovník biblických jmen. S.334

z Hospodinových proroků jsem schoval po padesáti mužích v jeskyni a opatroval je chlebem a vodou. A ty nyní říkáš: ‚Jdi a vyříd' svému pánu: Je zde Elijáš.‘ Vždyť mě zabije!“ Elijáš mu řekl: „Jakože živ je Hospodin zástupů, v jehož jsem službách, že se dnes před ním ukážu.“

Elijáš musí nyní vystoupit z úkrytu a být svědkem Hospodinových slov. Dává v sázku svůj život, aby se mohlo naplnit jeho proroctví.

Po velmi dlouhém období sucha se král Achab a Obadjáš rozdělí a jdou hledat pastvinu pro dobytek. Je to symbolická cesta – jeden jde směrem k Hospodinovi, kdežto druhý k Baalovi. Achab chce zachovat sílu své země (koně a mezci – výhodou v boji jsou vždy jezdcí a zvířata táhnoucí válečné vozy). Nenažde nic. Obadjáš hledá a nalezne Elijáše. Obadjáš ho uctivě oslovuje a padá před ním na tvář, aby mu vyjádřil hlubokou úctu. Když mu dá Elijáš úkol, bojí se. Má strach o svůj život a je z něj cítit nedůvěra. Neví, jestli Elijáš nezmizí, než se král za ním vydá. Argumentuje vším, co doteď učinil. Nakonec se Obadjáš odváží vyřídít králi poselství, a tím jeho úloha končí; dále už o něm v knihách Královských neuslyšíme.

Příběh se odvíjí dále: *Obadjáš šel tedy naproti Achabovi a oznámil mu to. Achab šel Elijášovi naproti. Když Achab uviděl Elijáše, řekl mu: „Jsi to ty, jenž uvádíš do zkázy Izraele?“ Ten odvětil: „Izraele neuvádím do zkázy já, ale ty a dům tvého otce tím, že opouštíte Hospodinova přikázání a ty že chodíš za baaly. Ale nyní zaříd', ať se ke mně shromáždí na horu Karmel celý Izrael i čtyři sta padesát Baalových proroků a čtyři sta proroků Ašéřiných⁵⁷, kteří jedí u stolu s Jezábelou.“ Achab tedy obeslal všechny Izraelce a shromáždil proroky na horu Karmel⁵⁸.*

Achab si myslí, že Hospodin nezasáhne. Chce, aby byl prorok lhářem – aby byl příkladem pro ostatní. Pokud nesplní, co říká,

---

⁵⁷ Severo-západní semitská bohyně. Stvořitelka bohů, bohyně plodnosti, manželka boha Ela. Také ale název kultického objektu, dřevěného kúlu. Zmíněný např. v 1Kr 15,13. Kultické předměty nebyly nic neobvyklého ani v bezprostřední blízkosti chrámu. HELLER, Jan. Starověká náboženství, s. 298

⁵⁸ 1Kr 18,16-20

ukáže se, že Hospodin je pověřou a stihne ho smrt. Král nemůže ustoupit zkoušce, protože by ukázal, že Baalovi proroci nejsou skuteční, raději vsadí jejich život (vždyť ono to nějak dopadne, alespoň má šanci). Hospodin Elijáše, ale vyzval, aby ukázal svou pravdu. Prorok ho nepokouší, není to lidský nápad. Baalovi proroci svého boha používají jako magickou moc. Dá se říct, že je to taková imitace víry. Myslí si, že svého boha můžou využívat, jak chtějí, pokud ví, jak s ním jednat. Může to vypadat, že Elijáš nevěděl, že Hospodin svým činem do dění vstoupí. On si byl jistý - věřil, bylo to jeho poslání. Zápas je tím dramatičtější, že Elijáš chce porazit Baala na jeho vlastním území. Hora Karmel je posvátným místem Baalových uctívačů. Tématem starověkých náboženství se velice podrobně zabývá prof. Jan Heller ve své práci⁵⁹, z níž jasně vyplývá, že sídlo hlavního kenaanského boha Ela bylo ve středu kosmu. Někde, kde si tehdejší člověk neuměl představit, co by nahoře mohlo být. Ústředním bodem tehdejšího světa byla světová hora, z níž vytékaly dva proudy, obtékající zemi v podobě ostrova. Panteon, jemuž El předsedal sídlil tedy na hoře.⁶⁰

Nebyli tam ale jen Baalovi přívrženci, ale i Izraelci, kteří měli uctívat jen Hospodina:

Tu přistoupil Elijáš ke všemu lidu a řekl: „Jak dlouho budete poskakovat na obě strany? Je-li Hospodin Bohem, následujte ho; jestliže Baal, jděte za ním!“ Lid mu neodpověděl ani slovo. Elijáš dále řekl lidu: „Jako Hospodinův prorok zbývám už sám, ale Baalových proroků je čtyři sta padesát. Ať nám dají dva býky. Oni ať si vyberou jednoho býka, ať ho rozsekají na kusy a položí na dříví, ale oheň ať nezakládají. Já udělám totéž s druhým býkem: dám ho na dříví, ale oheň nezaložím. Vzývejte pak jména svých bohů a já budu vzývat jméno Hospodinovo. Bůh, který odpoví ohněm, ten je Bůh.“ Všechnen lid odpověděl: „To je správná řeč.“ Elijáš vyzval Baalovy proroky: „Vyberte si jednoho býka a připravte ho první, protože vás je víc.

---

⁵⁹ HELLER, Jan. *Starověká náboženství: náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kanaanu*. Praha: Kalich, 1988, 440 s.

⁶⁰ Vesměs jedno jaké. Jestli mons Cassius severně od Ugaritu, nebo Atqa nad městem Byblos... Tamtéž s. 269

Potom vzývejte jména svých bohů, ale oheň nezakládejte!" Vzali tedy býka, kterého jim dal, připravili ho a od rána až do poledne vzývali Baalovo jméno: „Baale, odpověz nám!" Neozval se však nikdo, nikdo neodpověděl. A poskakovali u zhotoveného oltáře. V poledne se jim Elijáš začal posmívat: „Volejte co nejhlasitěji, vždyť je to bůh! Třeba je zamyšlen nebo má nucení anebo odcestoval. Snad spí, ať se probudí!" Oni volali co nejhlasitěji a zasazovali si podle svého obyčeje rány meči a oštěpy, až je polévala krev. Minulo poledne a oni ještě pokřikovali až do chvíle, kdy se přináší obětní dar. Neozval se však nikdo, nikdo neodpověděl, nikdo tomu nevěnoval pozornost. Tu řekl Elijáš všemu lidu: „Přistupte ke mně!" Všechn lid k němu přistoupil a on opravil pobořený Hospodinův oltář. Vzal dvanáct kamenů podle počtu kmenů synů Jáкова, k němuž se stalo slovo Hospodinovo, že se bude jmenovat Izrael. Z kamenů vybudoval oltář ve jménu Hospodinově a kolem oltáře vymežil příkopem prostor pro vysetí dvou měr zrní. Pak narovnal dříví, rozsekal býka na kusy a položil na dříví. Nato řekl: „Naplněte čtyři džbány vodou a vylijte ji na zápalnou oběť a na dříví!" Potom řekl: „Udělejte to ještě jednou." Oni to udělali. Znovu řekl: „Udělejte to potřetí!" Udělali to tedy potřetí. Voda tekla okolo oltáře a naplnila i příkop. Nastal čas, kdy se přináší obětní dar. Prorok Elijáš přistoupil a řekl: „Hospodine, Bože Abrahamův, Izákův a Izraelův, ať se dnes pozná, že ty jsi Bůh v Izraeli a já tvůj služebník a že jsem učinil všechny tyto věci podle tvého slova. Odpověz mi, Hospodine! Odpověz mi, ať pozná tento lid, že ty, Hospodine, jsi Bůh. Ty sám obrát jejich srdce zpět k sobě." I spadl Hospodinův oheň a pozřel zápalnou oběť i dříví, kameny i prst', a vodu z příkopu vypil. Když to všechn lid spatřil, padli na tvář a volali: „Jen Hospodin je Bůh! Jen Hospodin je Bůh!" Elijáš jim poručil: „Pochyťte Baalovy proroky! Nikdo z nich ať neunikne!" Když je pochytali, zavedl je Elijáš dolů k potoku Kíšonu a tam je pobil⁶¹.

Elijáš se lidu ptal, jak dlouho miní provádět rituály pro Baala a žít v obojakosti. Hospodin je přeci jediný a na to nemá izraelský lid co říct. Množství Baalových proroků dokazuje, že nezáleží na počtu uctíváčů, ale na pravověrnosti,

---

⁶¹ 1Kr21,21-40

vždyť Hospodin je opora proti davu.⁶² Elijáš se jím vysmívá skrze antropomorfismus; situaci možná lépe vystihuje slovo personifikace, což je pro Hospodina nemyslitelné. Dokonce mají jeho slova přesné kultické míření: Baal je snad zamyšlený - vždyť je nazýván filosof; má nucení - koná lidskou potřebu, a zabývá se sebou, a tak na vyznavače nemá čas; odcestoval - odplul s Féničany na moře; spí - je konec vegetačního období, kdy Baal umírá a musí být znovu oživen a probuzen?⁶³ Jedná se o pozdější obdobu Baalovu⁶⁴. Jako vegetační božstvo musí bůh konat po určitou dobu, nebo spíše do určité doby. Měl by se probudit na začátku období dešťů. V přeneseném smyslu v mýtickém myšlení je obrazem roku den. Proto musí kněží oživit Baala do poledne (tj. vrcholu vegetačního období)⁶⁵.

Na rozdíl od těchto vegetačních božstev je Hospodin přítomen vždy - je to živý Bůh. Elijáš vyzývá lid, aby k němu přistoupil a „uzdravuje“⁶⁶ oltář. Vystavěl dvanáct kamenů jako symbol celistvosti Izraele, jako všech dvanáct pokolení (srov. např. Gn 49,28). Jako symbolické číslo značí uzavřený celek a *eschatologický výhled ke konečné obnově Izraele*.⁶⁷ Příkop kolem oltáře mohl mít jak symbolický, tak i praktický význam (to je předmětem diskuzí). Podle Rašiho⁶⁸ šlo o obdélník 100x50 loket

---

⁶² 2Pa14,10

⁶³ BIČ, Miloš, Vladimír KUBÁČ, Vladislav A. ŽÁK, František FIŠER a Ivan LUTTERER, 1980. *Starý Zákon: překlad s výkladem. 6, Knihy královské, Druhá Paralipomenon*. První vydání. Praha: Kalich, 455 stran. s. 152

⁶⁴ Baal Karmel jde o vegetativní božstvo do něhož se Baal „převtělil“ HELLER, Jan. *Starověká náboženství*. s.290

⁶⁵ Proroci prodlužují své úsilí až do chvíle, kdy Izraelci přinášeli Hospodinu obětní dar. Byla to devátá hodina denní (Sk 3,1) neboli třetí odpoledne (sr Jos. Flavius, Ant. XIV. 4,3) BIČ, Miloš, Vladimír KUBÁČ, Vladislav A. ŽÁK, František FIŠER a Ivan LUTTERER, 1980. *Starý Zákon: překlad s výkladem. S. 152*

⁶⁶ נרפ ללכט, סכלט, זדרבט

⁶⁷ BIČ, Miloš, Vladimír KUBÁČ, Vladislav A. ŽÁK, František FIŠER a Ivan LUTTERER, 1980. *Starý Zákon: překlad s výkladem. 6, Knihy královské, Druhá Paralipomenon*. První vydání. Praha: Kalich, 455 stran..s.153

⁶⁸Komentář 1Kr18,32

https://www.chabad.org/library/bible_cdo/aid/15902/showrashi/true

stejně jako dvůr stanu setkávání (srov. Ex 38,9-13). Vzhledem k počtu přihlížejících to mohlo mít též praktický význam, aby se vymezil prostor určený jen pro Hospodina.

Pokud jde o polévání vodou, držela bych se u metody nejjednoduššího vysvětlení. Vzhledem k tomu, že šlo o zápalnou oběť a voda se nevznítí, chtěl Elijáš ukázat, že obětiny nepozře obyčejný oheň, nýbrž Hospodinova síla (proto tak velké množství vody). To, že byl oltář polit třikrát, může mít symbolický význam (srov. 1Kr 9,25⁶⁹ nebo 1 Kr 17,21). *Naplnění příkopu vodou souvisí nejspíše s dávnými obřady napodobivé magie. Obětuje se poslední voda na znamení víry, že Hospodin jako dárce vláhy se smiluje a sešle déšť. I v Jeruzalémě se o novoročních slavnostech nosila voda od Gichónského pramene a vylévala u paty oltáře na připomínku⁷⁰ stvoření (Gn1,2).*

Poté Elijáš prosí Hospodina, aby dokázal pravdivost svých slov: Hospodine, to ty jsi Bůh a konáš skrze mě podle své vůle, ty sám se svému lidu připomeň. Lid v tomto konání spatří Boha a padne před ním na tvář. Prostrace není jen obyčejný výraz pocty - vzdávají se mu jako poražení. Jde o gesto, které bojovník dělá před velitelem vítězné armády. Myslí tím: teď jsem tvůj, teď si se mnou můžeš dělat co chceš, můj život je v tvých rukou, teď sloužím tobě. Dvakrát povolávají: Jen Hospodin je Bůh/*Hospodin on je Bůh*⁷¹. Dvojité opakování znamená ujištění, je to pravda. Elijáš pak s Baalovými proroky naložil tak jak by to udělali oni s ním. Skrze něho působí Hospodin, prorok sám nad nimi rozsudek vynést nemůže, ale vykonat trest ano (srov. Dt 13,6).

---

⁶⁹ Třikrát za rok Šalamoun obětoval oběti zápalné. Třikrát se Elijáš sklonil nad chlapcem, než Hospodin učinil svůj zázrak.

⁷⁰ BIČ, Miloš, Vladimír KUBÁČ, Vladislav A. ŽÁK, František FIŠER a Ivan LUTTERER, 1980. *Starý Zákon: překlad s výkladem. 6, Knihy královské, Druhá Paralipomenon*. První vydání. Praha: Kalich, 455 stran..s.153

⁷¹ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים . Volají vlastně Elijášovo jméno.

Elijáš zvítězil = Hospodin zvítězil⁷². Nyní může Elijáš požádat o navrácení vody do Izraele a ukončit období hladu. Výzva k Achabovi: *Vystup nahoru, jez a pij*. Elijáš dokazuje své prorocství. Chce, aby byl Achab přítomen jako při prvním zvěstování, aby oslavoval Hospodinovo vítězství. *Vždyť hlas shluku deště* - chce upozornit na to, že Bůh sešle déšť. Shluk může mít i kvantitativní význam.⁷³ Zde se opakuje, že Hospodin má v moci přírodní živly. Jsou oslavou jeho moci. Král uposlechne. Elijáš se vrací na horu Karmel (před tím byl u potoka), aby nejspíš znovu zasvětil místo Hospodinovi a zde začíná pasáž, kde se modlí. Používá k tomu zvláštní pozici. Schoulil se⁷⁴ k zemi a vložil svou tvář mezi svá kolena. Raši přidává: aby se modlil za déšť⁷⁵.

Dále čteme:

Pak řekl svému mládenci: „Vystup a pohleď směrem k moři.“ On vystoupil, pohleděl a řekl: „Nic tam není.“ Elijáš pravil: „Opakuj to sedmkrát.“ Když to bylo posedmé, řekl: „Hle, z moře vystupuje mráček malý jako lidská dlaň.“ Elijáš mu řekl: „Vystup vzhůru a vyřid’ Achabovi: ‚Zapřáhni a jed’ dolů, ať tě nestihne déšť!‘“ A vtom už k tomu došlo. Nebe se zachmuřilo, vítr přihnul mraky a spustil se silný déšť. Achab dal zapřáhnout a jel do Jizreelu. Hospodinova ruka byla s Elijášem. Podkasal si bedra a běžel před Achabem, až doběhl do Jizreelu.⁷⁶

Elijáš vyzývá mládence, aby pohlédl na moře. Sedmkrát ho tam vrací (srov. Gn 2,2⁷⁷) dokud se nenaplní čas o kterém rozhodl Hospodin. Služebník je trpělivý a koná, jak mu

---

⁷² 1Kr 18,41-46

⁷³ PRUDKÝ, Martin a Jan HELLER, 2013. *Obtížné oddíly Předních proroků*. První vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. Studium (Karmelitánské nakladatelství). s.260

⁷⁴ גָּרַר PÍPAL, Blahoslav, 1997. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. s.33. Překládá jako sehnou se, sklonit se; Kral. Rozprostřít se; ČEP sklonit se

⁷⁵ עָלָה וְשָׁחָה

https://www.sefaria.org/Rashi_on_I_Kings.18.42.1

⁷⁶ 1Kr18,43-46

⁷⁷ *Sedmého dne dokončil Bůh své dílo, které konal; sedmého dne přestal konat veškeré své dílo.*

Elijáš přikázal. Pak konečně uvidí mrak⁷⁸. Znamenající nejen déšť, ale i přítomnost Hospodina. Elijáš ví, že přichází síla⁷⁹. Pobídne mládence: vyříd' Achabovi: zapřáhni koně, aby ti nezabránil déšť. Než král odjel, už k tomu došlo. Přišlo to náhle. *Vypravěč je úsporný, nelíčí podrobnosti, ale mezi řádky dává svému čtenáři krásnou příležitost, aby si tu představil zpupného krále na voze jako zmoklou slepici.*⁸⁰ Elijáš si převázal⁸¹ si boky a doběhl před Achabem. Nesl ho zřejmě Duch Boží, vždyť pro člověka by takový výkon byl nemožný. Elijáš běží před Achabovou tváří až do Jisreelu - „Bůh sází, Bůh zasadí.“⁸² Zápas se nyní začíná stupňovat a Jezábel Elijáše po vítězství na Karmelu vyžene až na Choréb.

5.4 Elijáš na Chorébu

V devatenácté kapitole První knihy královské se dozvídáme, že ačkoliv Elijáš slavně zvítězil na Karmelu a dokázal, že Hospodin je jediný živý Bůh, nepodařilo se mu zlepšit postavení jeho vyznavačů. Poté, co Achab oznámil Jezábel, jak Elijáš naložil s Baalovými proroky, chtěla se tvrdě pomstít. Vyslala posla se vzkazem, že Elijáše usmrtí. *Septuaginta přidává k její řeči: „Jestliže ty jsi Elijáš, já*

---

⁷⁸ חֶמֶד houšť, mračno, mrak srov. Ex 19,9 (mrak ve kterém se ukazuje Hospodin)

⁷⁹ Nám je dnes známý jev, který nazýváme česky „medikán“. Je to silná bouře připomínající hurikán. Připojuji jen pro zajímavost, nemohu podložit žádnou literaturou. Nicméně, když nám je tento jev znám dnes, je pravděpodobné, že ho ve starověku také znali (s přihlédnutím ke klimatickým změnám). Česká meteorologická společnost. *Elektronický meteorologický slovník výkladový* a *terminologický*

(eMS) [online] <http://slovník.cmes.cz/heslo/13657>

⁸⁰ PRUDKÝ, Martin a Jan HELLER, 2013. *Obtížné oddíly Předních proroků*. První vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. Studium (Karmelitánské nakladatelství). s.264

⁸¹ חָבַט podkasal si, zavázal na uzel. Jediný výskyt tohoto slova v Tanachu (hapax legomenon). Raši říká, že tento výraz přišel proto, aby nás naučil slovu rychlost. (viz opět jeho komentář ke knihám Královským v odkazu výše)

⁸² HELLER, Jan. 2003. In: *Výkladový slovník biblických jmen*. Vydání první. Praha: Advent-Orion, s. 63. s.223

jsem Jezábel"! V pozadí tohoto výroku byla zřejmě narážka na význam obou jmen.⁸³ (srov. 1Kr 16,29-17,1)

Aby si Elijáš zachránil život, raději odešel, jako by to byl jiný Elijáš, než byl na Karmelu. Jedná se o způsob Božího vychovávání: to, co Elijáš očekával - slávu, celkové zlepšení poměrů, se mu najednou nedostává, ba naopak přijde tvrdá rána a boj o život. Prchá tedy na jih až k Beer-šebě a dál. Beer-šeba, doslova Studnice přísahy, je velice symbolické místo. Hagar a její syn se tam ocitli na pokraji smrti.⁸⁴ Izák a Pelištějci tam spolu uzavřeli smlouvu.⁸⁵ Elijáš utíká do míst zcela opuštěných, kam až moc Jezábel nebude dosahovat. Prchá mimo obydlenou zemi do pustiny - na poušť, po které kdysi Židé putovali z Egypta. Já nejsem zdatnější, já nejsem lepší⁸⁶. Elijášova zpověď pokračuje (zpochybňuje svoje zdařilé činy): co se zdařilo bylo tebou skrze mne (Hospodine). Prorok má pocit, že je již na konci. Prosí, aby ho nechal Bůh zemřít, aby už nezažíval žádné další nezdary. Hospodin však poslal anděla, aby ho nasýtil. Připravil mu podpopelný chléb na žhavých kamenech - pečení v poušti. Měch vody. Dostává zvláštní pomoc - dostává nový úkol. Jez máš před sebou dlouhou cestu. Úkol vysvobozuje člověka ze zahleděnosti sama v sebe; čtyřicet dní a čtyřicet nocí⁸⁷ musí Elijáš podstoupit, aby mohl započít nový zápas. Jde v síle úkolu, který je před ním (i před námi jako posluchači příběhu⁸⁸). Dojde na horu Choréb⁸⁹. Choréb je hora na které vydal Bůh Desatero. V jeskyni přenocoval a

---

⁸³ BIČ, Miloš, Vladimír KUBÁČ, Vladislav A. ŽÁK, František FIŠER a Ivan LUTTERER, 1980. *Starý Zákon: překlad s výkladem. 6, Knihy královské, Druhá Paralipomenon*. První vydání. Praha: Kalich, 455 stran..s.156

⁸⁴ Gn 21,14n

⁸⁵ Gn 26,15

⁸⁶ 1Kr 19,4 *...vždyť nejsem lepší než moji otcové.*

⁸⁷ Gn 7,4; Ex 24,18; 34,28; Nu 32,13; Dt 9,11... symbol čtyřiceti dní a čtyřiceti nocí, nebo v případě putování po poušti čtyřiceti let. V novém zákoně Mt 4,2; Mk 1,13; L 4,2. Ve všech případech pak přichází něco nového a zásadního. Neberme to jako doslovný časový úsek, nýbrž jako symbolické číslo, které nám spojuje všechny tyto zmíněné události.

⁸⁸ Příběh nám dává příležitost k sebereflexi, dokonce nás k ní vybízí.

⁸⁹ Ex 3,1; 17,6; Dt 1,6; Sír 48,7 místo setkávání se s Bohem. Dá se říct, že nejen setkávání, ale vážných dialogů.

zaznělo k němu slovo: *co tu chceš Elijáši*⁹⁰. Do jeskyně šel Elijáš, aby buď skončil svůj život, nebo aby se z něho zrodil nový člověk. Každopádně to pro něho byl úkryt a klidné místo. Zazněl k němu tedy hlas Hospodinův. Můžeme tedy předpokládat, že první promluvení bylo ve snu. Bůh často promlouvá k lidem ve snu. Je to nepřímý rozhovor. Je to jakési pobídnutí k něčemu⁹¹.

Elijáš dpověděl⁹²: *„Velice jsem horlil pro Hospodina, Boha zástupů, protože Izraelci opustili tvou smlouvu, tvé oltáře zbořili a tvé proroky povraždili mečem. Zbývám už jen sám, avšak i mně ukládají o život, jak by mě o něj připravili.“*

Hospodin řekl⁹³: *„Vyjdi a postav se na hoře před Hospodinem.“* A hle Hospodin se tudy ubírá. Před Hospodinem veliký a silný vítr rozervávající hory a tříštící skály, ale Hospodin v tom větru nebyl. Po větru zemětřesení, ale Hospodin v tom zemětřesení nebyl. Po zemětřesení oheň, ale Hospodin ani v tom ohni nebyl. Po ohni hlas tichý, jemný.

Druhé promluvení bez ochrany, když vyjde - obdobný rozhovor s intenzitou jevů. Boží hlas je tam, kde přichází duch⁹⁴ - Duch svatý, přichází zevnitř. Jde skrze lidské nitro. Vnímá to svými vnitřními smysly, svým srdcem. Otázka je podána tak, aby si Elijáš sám odpověděl. Tu otázku si musí položit i sám sobě a odpovědět si, aby byl k sobě upřímný. *Jakmile jej Elijáš uslyšel, zavinul si tvář pláštěm, vyšel a postavil*

---

⁹⁰ 1Kr19,9

⁹¹ Příklady Gn 20,6; Nu 12,6; 1Kr 3,5

⁹² 1Kr 19,10

⁹³ 1Kr 19,11-12

⁹⁴ פּוֹר, HELLER, Jan a Ludovít CSÉMY. *Vocabularium biblicum septem linguarum: hebraico-graeco-latino-anglico-germanico-hungarico-bohemicum = Biblical dictionary in seven languages : Hebrew-Greek-Latin-English-German-Hungarian-Czech = Biblický slovník sedmi jazyků : hebrejsko-řecko-latinsko-anglicko-německo-maďarsko-český*. 5., rozš. vyd., (Ve Vyšehradu 2.). Praha: Vyšehrad, 2006.s.188

se u vchodu do jeskyně⁹⁵⁹⁶. Elijáš se ostýchá je bázlivý před Hospodinem; má zřejmě pocit, že není hoden.

Otázka i odpověď se opakují.⁹⁷ Hospodin mu odpovídá - nejsi sám, jsi tu pro to abys splnil úkoly. On patří na stranu, kde je lid a on se tam nevidí. Elijáš ve svém zoufalství žádal Hospodina, aby si vzal jeho život. Hospodin tak učinil, ale jinak, než to Elijáš chtěl: zasadil jeho život do služby. Slíbil mu: nemusíš dál sám - já půjdu v tobě.

Hospodin mu řekl: „Jdi, vrať se svou cestou k damašské poušti. Až tam přijdeš, pomážeš Chazaela⁹⁸ za krále nad Aramem. Jehúa, syna Nimšího, pomážeš za krále nad Izraelem a Elišu, syna Šáfatova z Ábel-mechóly, pomážeš za proroka místo sebe. ^{1Kr17}Kdo unikne Chazaelovu meči, toho usmrtí Jehú⁹⁹, a kdo unikne Jehúovu meči, toho usmrtí Eliša. Ale zachovám v Izraeli sedm tisíc, všechny ty, jejichž kolena nepoklekla před Baalem a jejichž ústa ho nepolíbila¹⁰⁰.” Elijáš převzal svěřený úkol a první, za kým šel, byl Eliša.

---

⁹⁵ 1Kr19,13

⁹⁶ Srov. s Ex 3,5 a Iz 6,1-5

⁹⁷ 1Kr 13 *Jakmile jej Elijáš uslyšel, zavinul si tvář pláštěm, vyšel a postavil se u vchodu do jeskyně. Tu mu hlas pravil: „Co tu chceš, Elijáši?”* ¹⁴Odpověděl: *„Velice jsem horlil pro Hospodina, Boha zástupů, protože Izraelci opustili tvou smlouvu, tvé oltáře zbořili a tvé proroky povraždili mečem. Zbývám už jen sám, avšak i mně ukládají o život, jak by mě o něj připravili.”*

⁹⁸ Budoucí Aramejský král. 2Kr8,7-15 úkol přebírá Eliša. Řekne Chazaelovi, že bude králem. Z počátku se zdá být čestným, když vyřizuje Elišův vzkaz, že se král uzdraví. Ovšem posléze Chazael sám králi ke smrti dopomůže a začíná tak svou cestu. Řízen Hospodinem, ale je negativní postavou a utlačovatelem Izraelců, slouží jako trest za jejich zločiny.

⁹⁹ 2Kr9,1-37;10,1-17 pomazání Jehúa též spočinulo na bedrech Eliši. Joram nebyl dostatečně silným králem, i když se mu podařilo Baalův kult oslabit. Dojde tedy k povstání a králem je pomazán Jehú. Jehú také zabije Achazjáše, kterého ale nezavrhuje a pohřbí jeho tělo důstojně. Pak umírá i Jezábel, tak jak bylo předpovězeno. Dochází k velkému vítězství na Baalem.

¹⁰⁰ 1Kr 19,15-18

5.5 Elijáš povolává Elišu

Radost z daru Božího. Hospodin mu otvírá nové možnosti a předává mu nástupce (srov. Nu 27,18-23¹⁰¹). Štěstí, že mohl poznat Elišu. Pověření úřadem vždy doprovázel nějaký akt. Ve starověku (církevní symbolice dodnes) se prováděl úkon *investitury* = *latinsky oblečení*. *Pověřovaný byl oblečen do šatu, který je odznakem nové hodnosti*¹⁰². Viz samostatná kapitola 6.

5.6 Nábotova vinice

Kapitola dvacátá první začíná slovy: *Po těchto událostech se stalo toto.*

Mezi kapitoly o Elijášovi na Chorébu a o Nábotově vinici, vložil redaktor pasáž o vpádu Aramejců¹⁰³. V knihách

---

¹⁰¹ I řekl Hospodin Mojžíšovi: „Vezmi k sobě Jozua, syna Núnova, muže, v němž je duch, a vlož na něho ruku. 19Postavíš ho před kněze Eleazara i před celou pospolitost a dáš mu před jejich zraky pověření. 20Předáš mu díl své velebnosti, aby ho celá pospolitost synů izraelských poslouchala. 21Bude se stavět před kněze Eleazara a ten se bude pro něho Hospodina vyptávat na rozhodnutí pomocí urímu. Na jeho rozkaz budou vycházet a na jeho rozkaz budou vcházet, on a s ním všichni Izraelci, tedy celá pospolitost.“ 22Mojžíš učinil, co mu Hospodin přikázal. Vzal Jozua a postavil ho před kněze Eleazara i před celou pospolitost, 23vložil na něho ruce a dal mu pověření, jak o tom mluvil Hospodin skrze Mojžíše.

¹⁰² BIČ, Miloš, Vladimír KUBÁČ, Vladislav A. ŽÁK, František FIŠER a Ivan LUTTERER, 1980. *Starý Zákon: překlad s výkladem. 6, Knihy královské, Druhá Paralipomenon*. První vydání. Praha: Kalich, 455 stran. s. 150

¹⁰³ Když Ben-hadad ((874-853) viz NBD s.91) dobýval Samaří, poslal k Achabovi se vzkazem, že mu patří jeho zlato, stříbro, ženy i synové. Chtěl ho připravit o vše co pro něho mělo velkou cenu. Nebylo to jen obvyklé odvedení vazalského poplatku. Chtěl pro něho absolutní zánik. Achab mu podle svých slov nejprve nic neodepřel. Do dění vstupuje nejmenovaný prorok. Hospodinův nástroj, protože uražený byl i Bůh Izraele. Hospodin krále vybízí, aby se postavil do čela jednotky složené z velitelů krajů, ten bez váhání uposlechne. Aramejci se dali na útěk. Ben-hadad uprchne také. Poté nastává důležitá pasáž, kde královi služebníci (aramejcovi) přijdou za králem a označí Hospodina za boha hor. Jako by si ho spletli nebo ho ztotožnili s Baalem. Poté co dojde k velké bitvě a aramejci jsou odraženi, prosí Ben-hadad o milost, kterou dostane. Na scénu vychází prorok a oznamuje Achabovi, že za své milosrdenství zaplatí on i jeho lid. Dá život za život. 1.Za tři roky bude muset čelit Aramejcům. 2. Když uzavřel

královských není bitvám, které svedl Achab, věnováno moc prostoru. Díky mimobiblickým pramenům však víme, že král Achab byl válečníkem. Krom jiného jsou o tom též důkazy i v knihách Paralipomenon a Jeremjáš, které příběh o Achabovi doplňují. Ve dvacáté kapitole První knihy královské o Elijášovi neslyšíme; prorok je zde nepojmenovaný. Přesto je tuto kapitolu důležité zmínit (alespoň zkráceně v poznámkovém aparátu). Jelikož je dvacátá první kapitola uvedena s odkazem na předešlou, nelze ji jen tak pominout. Je na ni upozorněno, protože je nějakým způsobem pro redaktora důležitá. Navíc nám to podporuje teorii, že jde o dějpravné dílo. Na otázku, proč tu máme tento příběh, existuje více odpovědí. Může to být podobenství k příběhu o Nábotově vinici nebo nám chtěl autor ukázat, jakým člověkem a králem byl Achab (ve vztahu k Izraeli a k Hospodinovi), popřípadě chtěl nastínit, jak ostatní národy viděly Hospodina.

Příběh o Nábotovi¹⁰⁴ je ukázkou chtíce a žádostivosti krále Achaba. Předmětem jeho touhy¹⁰⁵ je zde jeho vinice, vinice Nábota Jizreelského. Jeho celé jméno zdůrazňuje spjatost s tímto místem. Achab učinil nejprve Nábotovi nabídku: *Dej mi svou vinici, chci z ní mít zelinářskou zahradu, protože je blízko mého domu. Dám ti za ni lepší vinici a nebo, chceš-li raději, vyplatím ti její kupní cenu ve stříbře*¹⁰⁶. Králova nabídka se zdá být korektní. *Podle Zákona půda zaslíbené země, přidělená jednomu rodu, nesměla být zcizena (Lv 25,14-28; Nu 36,7)*¹⁰⁷. Achab za ni tedy nabízí adekvátní náhradu. Věc má však hlubší pozadí. *Takovouto zelinářskou zahradou se nazývá Egypt (Dt 11,10)*. Vinice pak byla známým

---

smír a aramejci, uzavřel ho i s jejich bohy. Mimochodem Ben-hadad je také vyznavačské jméno - označuje vyznavače boha Hadada (původní Baalovo jméno)
¹⁰⁴ נָבֹט „Prospěch“ viz HELLER, Jan. In: *Výkladový slovník biblických jmen*. Vydání první. 2003. Praha: Advent-Orion, s. 307. Sloveso נָבֹט nést plody, prospívat, přibývat.

¹⁰⁵ srov. 2Sl1,3

¹⁰⁶ 1Kr 21,2

¹⁰⁷ BIČ, Miloš, Vladimír KUBÁČ, Vladislav A. ŽÁK, František FIŠER a Ivan LUTTERER, 1980. *Starý Zákon: překlad s výkladem. 6, Knihy královské, Druhá Paralipomenon*. První vydání. Praha: Kalich, 455 stran. S.170

obrazem Hospodinova lidu, Izraele (Ž 80; Iz 5 apod.). Hospodin si Izraelský lid zasadil, přenesl z Egypta (Ž 80,9) a pečuje o něj jako o svůj vinný kmen.¹⁰⁸ Král se teď stává nepřítelem svého lidu, o který nechce pečovat, a chce zasít něco jiného (baalovský kult) o co je pro něho pečovat snazší. V protikladu k němu je Nábót, který pečuje o dědictví svého rodu¹⁰⁹.

Do dění vstupuje Jazábel, které se nelíbí králova zasmušilost, a jedná. Když ji Achab zpraví o své nabídce, ona se odváží provést to, co on ne. Byla cizinka a zákony země neznala nebo spíše nerespektovala. Zato postup k odsouzení k ukamenování provedla bezchybně. Jednala podle svých zvyklostí - král má moc nad vším, jako by byl Bůh. Ona sama sebe označí za někoho, kdo dá manželovi Nábotovu půdu. Nyní ona koná jeho jménem. Posílá dopis stařešinům¹¹⁰ a šlechticům¹¹¹ v Jizreelu. Vyhlašuje půst - výraz veřejného pokání, jako by se Nábót provinil proti Bohu. Povolání jsou dva svědci, aby k soudu mohlo dojít¹¹². Obviňují Nábota z toho, že zlořečil/žehnal¹¹³ Bohu a králi. Soud proběhl, Nábót Jizreelský je mrtev. Jezábel nyní vybízí Achaba, aby si jeho vinici přivlastnil. Tu na scénu vstupuje Elijáš, pobídnut Božím slovem. Nachází krále na Nábotově vinici (Boží soud si vždy viníka najde) a zvěstuje mu Boží rozsudek: *Hle, praví Hospodin, uvedu na tebe zlo, vymetu ty, kdo přijdou po tobě, vyhladím Achabovi toho, jenž močí na stěnu, a v Izraeli zajatého i zanechaného. A dopustím na tvůj dům totéž, co na dům Jarobeáma, syna Nebatova, a na dům Baeši, syna Achijášova, za urážku, jíž jsi mě urazil*

---

¹⁰⁸ Tamtéž

¹⁰⁹ srov. Gn44,7 a 17; Joz 24,16

¹¹⁰ Nu 11,16; 1Kr 20,8

¹¹¹ Neh 2,16

¹¹² Dt 17,6;19,15

¹¹³ ČEP překládá zlořečil. Jde o běžný eufemismus. Ovšem žehnat může jen Bůh. Tradičně se ve vztahu člověk Bohu překládá לְרַבֵּן slovesem velebit.

a svedl k hříchu Izraele." Také o Jezábele promluvil Hospodin: „Jezábelu sežerou na valech Jizreelu psi. Kdo zemře Achabovi ve městě, toho sežerou psi, a kdo zemře na poli, toho sežere nebeské ptactvo." Nebyl nikdo jako Achab, aby se zaprodal a dopouštěl toho, co je zlé v Hospodinových očích, jak ho k tomu podněcovala Jezábel, jeho žena. Jednal velice ohavně tím, že chodil za hnusnými modlami; páchal všechno to, co Emorejci, které Hospodin před Izraelci vyhnal¹¹⁴.

Prorokova slova krále tak zasáhla a otřásla jím, že dospěl k velkému pokání¹¹⁵. Achab roztrhne své královské roucho a oblékl si žíněné (srov. Gn 37, 4 - znamení velkého smutku; 1Kr 20,31 - znamení porážky a pokání). Hospodin znova promlouvá k Elijášovi: „Viděl jsi, že se Achab přede mnou pokořil? Protože se přede mnou pokořil, nedopustím to zlo za jeho dnů, ale uvedu je na jeho dům za dnů jeho syna¹¹⁶." Soud nad Jezábelou se naplnil později ¹¹⁷, stejně jako Achabova smrt¹¹⁸. I když dostal Achab od Hospodina šanci k nápravě, on ani jeho rod se jí nechopili a Hospodin je neušetřil. Na nepravost způsobenou Nábotovi se nezapomnělo (příklad 2Kr9,25-26¹¹⁹).

---

¹¹⁴ 1Kr21,21-26

¹¹⁵ Srov. 2S 12,1-25 David se také kál za hřích, kterého se dopustil na Urijášovi. Zaplatí za své činy smrtí svého dítěte. K němu hovoří prorok Nátan. Některé výklady tvrdí, že David se nedopustil cizoložství, protože existoval retrospektivní get (např. Rašiho komentář 2S11,15). Jeho vina byla v podílu na smrti Urijáše jako Achabova na smrti Nábota.

¹¹⁶ 1Kr21,29

¹¹⁷ 2Kr 9,10 a 30-37

¹¹⁸ 1Kr 22,40 a 2Pa 18,34

¹¹⁹ Jehú řekl jeho štítonoši Bidkarovi: „Seber ho a vyhoď ho na díl pole Nábota Jizreelského. Vzpomeň si: Když jsme spolu jezdívali se spřežením za jeho otcem Achabem, Hospodin nad ním vynesl tento výnos: Což jsem nedávno neviděl prolitou krev Nábota a jeho synů? je výrok Hospodinův. Proto ti dám odplatu na tomto dílu pole, je výrok Hospodinův. ' Seber ho nyní a vyhoď ho na ten díl pole podle Hospodinova slova. "

6. Elijáš a Elíša

Samostatnou kapitolu jsem věnovala spojení Elijáše s jeho nástupcem Elíšou¹²⁰. Působení Eliši řadíme na konec období Předních proroků. To, co Elijáš započal a pro co horlil, pak v Elíšovi ještě kulminuje. Ačkoli o jejich společné cestě máme záznam jen v 1Kr 19, (16)19-21 a 2Kr 2,1-11, je Elijášovo působení na Elíšu nezvratitelné. Stejně jako u Elijáše je i Elíšovo jméno předzvěstí příběhu - kérygmatickou zkratkou. Tímto způsobem nás vypravěč nejlépe zasvětil do příběhu.

Povolání Eliši nalezneme v 1Kr 19,19-20. Zde je přímé svědectví o Elijášově vlivu. Když byl Hospodinem poslán, aby Elíšu pomazal za proroka místo sebe, Elíša nezaváhal. Samozřejmě nemluvíme jen o vlivu Elijáše, stále musíme chápat proroka jako nástroj pro uskutečnění slov Hospodina nebo jako zprostředkovatele jeho slov. Na počátku zde stojí jako zdůraznění Hospodinův výrok. Pro posluchače jsou pasáže jako 1Kr 19,19 ukázkou jak Hospodinův výrok zcela a nezvratně změnil život a jakou má tedy sílu. Elíša oře, když k němu přistoupí Elijáš a hodí na něho plášť, všeho nechá a není překvapen. Znamená to, že Hospodinova slova a svou službu v duchu očekával. Jeho práce byla orat, hebrejsky ch-r-š¹²¹, což může znamenat také mlčet, pomlčet. To v nás vzbuzuje pocit, že na svou službu tiše vyčkával: promluvil až tehdy, když ho povolal Hospodin. Stalo se tak, až potom co mu bylo předáno „jho“, které je symbolizováno pláštěm. Elíša ihned, okamžitě a bez váhání opustil svůj dobytek (což je zjevně zdroj jeho obživy mimo obdělávání půdy). Toto razantní rozhodnutí může mít za následek i nejen jeho smrt, ale i smrt jeho rodiny. Vypravěč zde zmiňuje, že množství dobytka bylo dvanáct spřežení (dvacet čtyři dobytčata). Tato ztráta i pro majetné, jimiž evidentně

---

¹²⁰ אֵלִישָׁע český přepis ČEP: Elíša; Kral.: Elizeus „Bůh vysvobodil“ HELLER, Jan. In: *Výkladový slovník biblických jmen*, s.68, nebo také „můj Bůh zachrání“

¹²¹ חֲרַשׁ

Elíšova rodina byla, by mohlo mít katastrofální následky. Dále je patrné, že opouští svou matku a svého otce s kterými se chce rozloučit. A pak ujišťuje Elijáše, že se za ním vrátí a bude ho následovat. Nakonec se vzdává Hospodinovi do rukou, když mu obětuje spřežení dobytčat (není uvedeno množství). Zapálí jho (což by mohl být i symbol konce jeho starého počínání) a uvaří na něm maso z dobytka, kterým nasýtil lid. Zajímavá je zde i oběť, protože obětovat má privilegium jen kněz. Jde o akt překračující jeho pravomoci a boří tím dosavadní hranice. Porážka sama je výmluvným *prorockým gestem*. *Souvisí s Hospodinovým úkolem usmrcovat¹²². Usmrcování je projevem soudu (Elíša je přece syn toho, kdo soudí¹²³). To nyní Elíša dobyt看kem demonstruje.¹²⁴* Je zde patrné že vypravěč zde začínal nabírat na intenzitě svého vyprávění a snaží se šokovat a strhnout posluchače.

V této části se ještě vrátím k slovům Elijáše¹²⁵, která pronesl k Elíšovi. Mluví k němu naprosto nekompromisně, v imperativech: „Jdi a vrať se!“. *Elíša se má vrátit kvůli tomu, co bude Elijáš dělat. Elijášovo jednání má být důvodem (motivací) pro jednání (návrat) Elíšovo. To znamená, že subjektem Elíšova jednání napříště nemá být sám Elíša, respektive Elíša nadále nemůže jednat tak, jak se mu zlíbí, jak chce; nemůže si dělat co chce. Jeho jednání nebude určovat jeho vůle, ale Elijáš. Elijáš zná svou roli mistra - ví, že určuje běh událostí, přistupuje na Elíšův požadavek. Dovoluje Elíšovi odejít.¹²⁶*

Nyní je tedy započata jejich společná cesta. Elijáš nastavuje dále směr, kterým pak Elíšu posílá. Dalším svědectvím o jejich společném počínání je až dále v 2Kr 2, 1-11. Výměnu

---

¹²² „...a kdo unikne Jehúovu meči, toho usmrtí Elíša.“ 1Kr 19, 17

¹²³ syn Šáfata. וַיִּשְׁפֹּט שֹׁפֵט soudit, rozsoudit

¹²⁴ BENEŠ, Jiří, 2011. *Elíša*. První vydání. Praha: Advent-Orion.2011. s. 26

¹²⁵ 1Kr 19,20

¹²⁶ BENEŠ, Jiří, 2011. *Elíša*. První vydání. Praha: Advent-Orion.2011. s. 24

proroků doprovází také střídání králů. Není zde důraz na politickou část, nicméně pro zasazení do historického kontextu zde vypravěč střídání králů zmiňuje. To, že tak činí jen na okraji může znamenat jeho opovržení a kritiku politického dění, nebo také důraz na to, co je pro něho skutečně důležité, to jest dění směrem k Hospodinovi a Hospodinovy výroky a činy směrem k lidu.

Nanebevzetí Elijášově budu věnovat další kapitolu.

7. Nanebevzetí Elijášovo

Nanebevzetí je mimořádným aktem Božím, jímž jsou významné postavy odejímány ze světa. Ve starém zákoně máme tři záznamy o takovém konání. Prvním byl Henoch (Gn5,21-24), po něm jako druhý Mojžíš (34,1-7) o němž máme svědectví, že zemřel, ale nevíme, kdo ho pohřbil a kam. Předpokládá se, že prorok, jemuž se Hospodin zjevil tváří v tvář, byl vzat k Bohu. Jednu zmínku pak o jeho těle ještě máme v Novém zákoně v listě Judově kapitole deváté, kdy o jeho tělo bojuje archanděl Michael s ďáblem. V židovské tradici, když nebyl nalezen, předpokládá se, že je/v nějaké formě existuje s Bohem a očekává se jeho návrat. Mojžíš a Elijáš se pak objeví v Novém zákoně při proměnění na hoře¹²⁷.

Mezi prvním povoláním Eliši a jeho druhým vystoupením uplynul značný čas, během něhož se stal z Eliši již vyzrálý a dostatečně sebevědomý prorok. Druhá kapitola Druhé knihy královské líčí, jak se proroci ubírají z Gilgálu¹²⁸ do Bét-elu a pak do Jericha, a nakonec až za Jordán. Je to opačný směr, než byl příchod z Egypta do zaslíbené země. Autor tím chtěl možná ukázat sestupnou tendenci tehdejších poměrů. V kontrastu k tomu se pak Eliša vrací opačným směrem. Může symbolizovat

---

¹²⁷ Mt 17,3

¹²⁸ גִּלְגָּלַי z גָּלַל - odvalit, přivalit, navalit; גַּל - val; גִּלְגָּלַי - kotouč, kolo; לֵבְבָא - lebka

budoucí Elišovu cestu, ze začátku až na vrchol, nebo je to cesta skrze svatyně, které byly v kraji (Jericho, Bet-el, Gilgál). Možná ukazuje Elijáš Elišovi, které překážky bude muset překonat; případně, když procházejí krajinou, mu ukazují, co vše je ve službách Božích.

Vraťme se tedy ještě na začátek jejich cesty a na úvod této kapitoly. Hned první věta nás uvede do příběhu – dává důraz na to, co je v příběhu skutečně důležité: a stalo se/a bylo při vystoupení/vyzvednutí Hospodinem (který je zde subjektem věty a zůstává subjektem dění i nadále) k Elijášovi v bouři/s bouří (bouřlivém vichru) do nebes.¹²⁹ Začátek věty zní jako by chtěl autor říct: a jen tak mimochodem tehdy, když vzal Hospodin Elijáše do nebes, se také stalo ještě to a ono. Posluchač pak celou dobu očekává Hospodinovo jednání. *K Hospodinovu činu (nanebevzetí) bude všechno dění směřovat a Hospodinovým činem budou všechny události (a slova) vrcholit (kulminovat).*¹³⁰ Konec tohoto verše nám říká, odkud zrovna kráčeli. Jak už jsem zmínila výše – ubírali se z Gilgálu¹³¹.

---

¹²⁹ 2Kr 2,1 „I stalo se, když Hospodin chtěl vzít Elijáše ve vichru vzhůru do nebe...“

¹³⁰ BENEŠ, Jiří. *Eliša*. První vydání. Praha: Advent-Orion. Poznání (Advent-Orion). 2011. s.28

¹³¹ Gilgál 1. Ztotožňuje se s nynějším pahorkem Džildžulje, prvním to tábořištěm synů izraelských na pouti do Palestiny po přechodu Jordánu [Joz 4,19], vzdáleném asi 5 km západně od Jordánu a 3 km východně od Jericha. Naproti tomu Sellin i jiní je hledají poblíž Sichemu. Na tomto místě zhotovil Jozue pomník z 12 kamenů [odkudž pravděpodobně jméno Galgala], vzatých z řečiště Jordánu [Joz 4,19.20]. Zde byly také slaveny první velikonoce v zemi kananejské [Joz 5,10]. Tamtéž prý byl později postaven křesťanský chrám nad památnými kameny. Vykopávky prokázaly existenci lokality jen od dob byzantských, t.j. z prvních století křesťanských, nikoli starších, tedy zvláště ne z doby starozákonní! Přesto se udržuje domněnka, že zde byl Saul slavnostně prohlášen za krále [1S 11, 14-15], zde prý také všetečně obětoval, když se nemohl dočkat příchodu Samuelova [1S 13,9-15], zde prý byl zavržen, protože ušetřil Agaga [1S 15,20-23; 16,14]. Zde prý se za stavil i David na cestě do Jerusalema, aby se znovu ujal království [2S 19,40] 2. Pozoruhodné je, že Galgala se s nápadnou pravidelností objevuje všude, kde se mluví o Bét-elu. Víme-li pak, že Bét-el bylo svatyní královskou [Am 7,13], jest daleko přirozenější umístiti i Saule do bét-elského Galgala, proti němuž bouří později zvláště proroci Amos a Ozeáš. [Srov. Bič II. 33]. Velmi pravděpodobně je ono též dějištěm některých událostí ze života Eliášova a Elišova [2Kr 2,1; 4,38]. Místo se

Budeme nyní vycházet z Daňkovy poznámky o „kromlechu u Šekemu¹³²“. Kromlech je keltský název pro dvanáct kamenů uspořádaných do kruhu, sloužící jako svatyně.¹³³ Elijáš pak vyzývá Elišu, aby poseděl zde (myšleno v Gilgálu): *Zůstaň zde, protože mě Hospodin posílá do Bét-elu¹³⁴*. Tato věta sebou nese řadu otázek, které chce vypravěč v posluchači vyvolat. Můžeme se ptát: Chce Elijáš ochránit Elišu jako budoucího pokračovatele prorocké činnosti? Nebo je to zkouška, jak daleko je ochoten žák svého učitele následovat? Chce potvrdit jeho víru¹³⁵? Nechce snad, aby viděl Eliša, jak Hospodin koná? (Opět připomínám, že nanebevzetí je jistou věcí, která se stane) Chce potvrdit, že Eliša je skutečně připraven pro svou činnost, že jeho konání už není z jeho vůle, ale z vůle Boží? Nebo chce být sám a skončit na neznámém místě jako Mojžíš?

Eliša mu odpovídá: *Jakože živ je Hospodin a jako že živ jsi ty, neopustím tě¹³⁶*. Jde o formu přísahy, která se obvykle neříkala celá, nýbrž závětí podmínkové věty, z níž sestávala, se vynechávalo a nahrazovalo gestem.¹³⁷ Můžeme tedy dodat: jakože živ je Hospodin a jakože živ jsi ty, neopustím tě, a pokud přeci jen, budu potrestán. Ne však světským způsobem, ale spočine na mně trest Hospodinův.

---

stalo střediskem modlářství v dobách po Jeroboámovi [Oz 4,15; 9,15; 12,11; Am 4,4; 5,5], což zřejmě ukazuje na původní kultický význam tohoto jména. 3.Neznáme místo [Dt 11,30], snad totožné s Galgala z Joz 4,19. Stejně nezjistitelné místo je u Joz 15,7 [na hranicích kmene Juda] (Novotný, 1992)

¹³² Joz 24,25. DANĚK, Slavomil, Miloslav BOHATEC a Mirjam BOHATCOVÁ, 1951. *Dobové pozadí Starého zákona*. Řada A svazek XVIII. Praha: Komenského evangelická fakulta bohoslovecká. s.64

¹³³ Obvykle měl průměr asi 60m. Původně to byla kultiště, někdy kolem kamenné mohyly, jindy shromaždiště nebo obětiště bez ní. (Novotný, heslo Galgala)

¹³⁴ 2Kr2,2

¹³⁵ Mt 15,21-28

¹³⁶ 2Kr2,2

¹³⁷ PRUDKÝ, Martin a Jan HELLER, 2013. *Obtížné oddíly Předních proroků*. První vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. Studium (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-724-9. s.277

Gesto svislé, naznačující rozpolcení, podobné jako u obětních zvířat a gesto vodorovné ať přijdu o hlavu (pokud nesplním co jsem teď slíbil) - což dohromady tvoří kříž. Gn 15,9-14

I sestoupili do Bét-elu. Bet-el je duchovně níž než Gilgál, proto sestoupili. Dokladem toho je, že proročtí žáci vystupují¹³⁸ z Bét-elu směrem k Elišovi. Použito stejné sloveso jako při vyjití z Egypta.

Víš, že Hospodin dnes vezme tvého pána od tebe vzhůru? Proročtí žáci přistupují k Elišovi, jako by věděl méně než oni. Zkoušejí zjistit, kdo to vlastně je. Jsou sice informovaní, přesto však mimo dění. Doslova mu říkají, že Hospodin bere jeho pána od nad tvou hlavu. Nejdříve je třeba říct, že žáci vidí v Elijášovi někoho konající Boží vůli a téměř ho i zbožšťují. To místo, z kterého ho Bůh bere je tedy Elišova hlava. Eliša potvrdí svou pozici, dokáže že je již dostatečně vyzrálý a ví si rady.

Vím to také. Mlčte! Odvětil žákům. Zde už je patrné, že přebírá postupně Elijášovu roli. Ví, co se stane. Používá imperativ (podobně jako Elijáš při jejich prvním fyzickém setkání). Žáci ho respektují. Nepotřebuje jim nic dlouze vysvětlovat. On je součástí toho dění, zatímco z nich se stávají tiší pozorovatelé: nejsou účastni děje jako Eliša.

Elijáš chce třikrát poslat Elišu pryč, jak jsem již zmínila. Ten však odmítá, chce být součástí dění, ba dokonce se ho přímo účastnit. Stále na tom trvá. *Elišo, zůstaň zde, protože Hospodin mě posílá do Jericha*¹³⁹. Odvětil jako že *živ je Hospodin a jakože živ jsi ty, neopustím tě*. I přišli do Jericha. Proroci tedy do Jericha přicházejí¹⁴⁰ zatímco proročtí synové k Elišovi přistupují¹⁴¹. A další část rozhovoru se tedy odehrává v Jerichu. To znamená, že rozhovor neprobíhá vně, nýbrž uvnitř Jericha! Jejich otázka je stejná jako oněch učedníků v Bét-elu (nevíme, zda jsou to ti samí žáci nebo jiní) *Víš, že Hospodin dnes vezme tvého pána od tebe vzhůru?* Eliša

---

¹³⁸ נָצַח vycházet, vyjít

¹³⁹ 2Kr4

¹⁴⁰ נָצַח přijít, vcházet

¹⁴¹ נָצַח přikročit, přistoupit

opět odpoví stejně. Je si jistý svou cestou, i když je na něho stále nátlak z obou stran, protože i Elijáš zopakuje svou žádost potřetí. *Zůstaň zde, protože Hospodin mě posílá k Jordánu*¹⁴². Verš končí potvrzením, že šli oba spolu. *I šli oba spolu*. Jejich cesta je od teď už nerozlučitelná, je to potvrzeno. A také posluchač ví, že se blíží k závěru.

Proročtí žáci je nyní následují. Poprvé se dozvídáme, že jejich počet činí padesát. Jejich uskupení je jako vojenský oddíl. Můžeme tedy předpokládat, že buď chrání Elijáše do konce jeho cesty, aby se mohlo stát, co se stát musí, nebo jde o symbol, že jde o duchovní zápas (Elíša sám proti přesile). Skupina padesáti žáků stojí opodál, zůstávají mimo dění a jsou tichými pozorovateli. Paralela s Ex 20, 18-23¹⁴³. Zde je patrné, že vědí o výjimečnosti obou mužů. Jsou si jisti, že oni by setkání s Bohem nepřežili. Oba proroci tedy stojí před Jordánem. Víme, že Jordán je místo zkušenosti s Hospodinem. Tudíž opět očekáváme, že tady se to stane. Respektive, stane se něco výjimečného. *Elijáš vzal svůj plášť, svinul jej, udeřil do vody a ta se rozestoupila, takže oba přešli po suchu*¹⁴⁴. Nejde zde o žádné kouzlení. Vody Jordánu jsou nyní v Hospodinových službách¹⁴⁵. Plášť, podobně jako hůl, je symbolem, moci a ten, kdo ho nese, jak je o něm známo, je pověřený Hospodinem. Tím, že jej Elijáš svine, nám text automaticky evokuje podobu hole. Proč Elijáš nemohl vystoupit k Hospodinu před Jordánem? Přejít přes Jordán je jejich poslední společná cesta. Jdou spolu jen oni dva, oddělují se od ostatních. Nebo prorok opouští Boží lid, tak proto se to děje mimo zemi zaslíbenou. Zde tedy nastává *teologický střed cesty k nanebevstoupení Elijáše, centrum dění a vrchol*

---

¹⁴² 2Kr2,6

¹⁴³ „Mluv s námi ty a budeme poslouchat. Bůh ať s námi nemluví, abychom nezemřeli“

¹⁴⁴ 2Kr2,8

¹⁴⁵ Paralela s Mojžíšem Ex14,21 srov. Joz 3,15-17 Ž 114,5

(kulminační bod) epizody neboli klíčová událost rozhovoru¹⁴⁶, zde dochází k Hospodinově intervenci ohněm. Nejprve promluví Elijáš k Elišovi: *Požádej, co mám pro tebe udělat, dříve než budu od tebe vzat.* Nejprve použije imperativ: *Zeptej se!* Pak naváže na svůj výrok 1Kr 19,21. Dodržuje slib, který mu dal. Nyní se ten slib uskutečňuje. Je patrné, že Elijáš ví¹⁴⁷, co s ním Bůh zamýšlí, ale do této chvíle o tom nemluví.

Elijáš si přeje: *At' je na mně dvojnásobný díl tvého ducha!*¹⁴⁸ Doslova „ať jsou ústa moje dvoje v duchu tvém ke mně“ - Eliša žádá, aby mohl zůstat v souladu s Elijášem i po tom co tu nebude. Aby mohl pokračovat v jeho díle. Aby byl předán Elijášův úkol na něho.

Elijáš mu odpoví: *Těžkou věc si žádáš. Jestliže mě uvidíš, až budu od tebe brán, stane se ti tak. Jestli ne, nestane se.*¹⁴⁹ Neznamená to, že je to podmínka, nýbrž znamení, že se tak stane. Je to jakési prorocké vidění.¹⁵⁰ Je to znamení: Eliša už vidí víc a dál za kulisy, je to doklad toho, že dostal Ducha, že má otevřené oči a že se tedy může vydat Elijášovou cestou.¹⁵¹

Dále už děj spěje ke svému vrcholu: *Pak šli dál a rozmlouvali. A hle ohnivý vůz s ohnivými koňmi je od sebe odloučil a Elijáš vystupoval ve vichru do nebe.*¹⁵² O čem spolu mluvili, to nám vypravěč nesděluje - vypadá to, jako by si chtěl udržet odstup. Ukazuje nám opět výjimečnost proroků a říká tím, že není hoden být v jejich blízkosti a zažít přímé setkání s Hospodinem¹⁵³. Zajímavé je, že od Elijáše je to aktivní akt, on není vynesena,

---

¹⁴⁶ BENEŠ, Jiří. *Eliša*. První vydání. Praha: Advent-Orion. Poznání (Advent-Orion). 2011.s.33

¹⁴⁷ Tamtéž. s.34 požívá ve svém sdělení tzv. pasivum divinum

¹⁴⁸ 2Kr2,9

¹⁴⁹ 2Kr2,10

¹⁵⁰ PRUDKÝ, Martin a Jan HELLER. *Obtížné oddíly Předních proroků*. První vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. Studium (Karmelitánské nakladatelství). 2013. s. 286

¹⁵¹ Tamtéž

¹⁵² 2Kr2,11

¹⁵³ Opět srov. Ex 20,19

on sám vystupuje. Člověk tohoto není schopen. Stejný výraz „vystupuje¹⁵⁴“ se používá i pro zápalnou oběť. Takže Elijáš je jakousi živou zápalnou obětí. Ovšem zůstává dál být Elijášem. Oheň a vichr jsou symboly pro Hospodinovu přítomnost. Oba proroci byli v kontaktu s ohněm a oba přežili = nebyli z tohoto světa = jsou nespalitelní¹⁵⁵. Téma ohně nás provází celým Elijášovým příběhem, představuje prorokovu ochranu,¹⁵⁶ symbol neustálé Boží přítomnosti.

Elijáš a Eliša jsou nyní nezvratně rozděleni.

Dalším veršem se dozvíme, jak na to Eliša reagoval: *Elíša to viděl a vykřikl: „Můj otče! Můj otče! Vozataji Izraele!“ A pak už ho neviděl. I uchopil své roucho a roztrhl je na dva kusy.*¹⁵⁷ Jedno zvolání může patřit Elijášovi a druhé Hospodinu. Je to otázka na Boží přítomnost.

Roztrhl šat jako symbol zármutku a zároveň odložení své stávající pozice a přijmutí Elijášova poslání/jeho pláště. Zároveň tu máme potvrzení, že Eliša ho nejprve viděl a pak již ne. Znamená to, že jak předpověděl Elijáš, nyní dostává Eliša to, co žádal.

Přítomnost Boha pak dokázána v rozdělení Jordánu (myšleno, když se Eliša vrací) - abychom se nebáli, že Hospodin odletěl společně s Elijášem a nechal Elišu samotného.

Učedníci hledali Elijáše, protože věděli, že Bůh může vzít proroka, kam si zamane (připomeňme Jonáše). Možná chtěli, aby měli alespoň něco z Elijáše.¹⁵⁸ Zde je vidět, že se vytvořila propast mezi věděním učedníků a Eliši. Eliša jim říká, že ho

---

¹⁵⁴ נָעַן. Lv 1,3-17;6,1-6

¹⁵⁵ Dt 18,16 „Kéž neslyším už hlas Hospodina, svého Boha, a nevidím už ten veliký oheň, abych nezemřel.“ Věděli, že setkání s Bohem nemůže přežít žádný obyčejný člověk.

¹⁵⁶ Srov. 2Kr10

¹⁵⁷ 2Kr2,12

¹⁵⁸ PRUDKÝ, Martin a Jan HELLER, 2013. *Obtížné oddíly Předních proroků*. První vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. Studium (Karmelitánské nakladatelství).s.295.

nemá smysl hledat, on přeci ví, kde je, vidí už dál. Přesto je nechává, aby si zakusili vlastní zkušenost. Jako dobrý učitel své žáky. Zde Elijášův příběh v Knihách královských končí. V jeho odkazu dál pokračuje Eliša. V 2Kr se setkáváme ještě s odkazem a vzpomínkou na proroka Elijáše, už právě v kontextu s Elišovým působením 2Kr 3,11;9,36;10,17.

8. Elijáš mimo Knihy královské

Odkazy na proroka Elijáše nalezneme v Bibli i mimo Knihy královské. Kromě knih patřících do palestinského kánonu, zmínky o něm obsahují i knihy První makabejská¹⁵⁹, Sírachovec¹⁶⁰ a mimo Starý zákon se s ním setkáváme i ve třiceti verších knih novozákonních¹⁶¹¹⁶².

V Druhé knize paralipomenon se s ním setkáme v dvacáté první kapitole verši dvanáct, když píše dopis králi Jóramovi¹⁶³. V těchto knihách se s ním jinde nepotkáme, jelikož tyto dodatky ke Knihám královským se k působení severoizraelských králů, vyjadřují jen výjimečně. Jsou zaměřeny na dění v Judsku.

Malachiáš 3,22-24¹⁶⁴: *Pamatujte na zákon mého služebníka Mojžíše, jemuž jsem vydal na Chorébu pro celého Izraele nařízení a práva. Hle posílám k vám proroka Elijáše, dříve než přijde den Hospodinův veliký a hrozný. On obrátí srdce otců k synům a srdce synů k otcům, abych při svém příchodu nestihl zemi klatbou.*

---

¹⁵⁹ 1Mak 2,58 Elijáš, protože velice horlil pro Zákon, byl vzat do nebe.

¹⁶⁰ Sír 48,1-12a Shrnuje Elijášův příběh na zemi a chválí ho. Označuje ho za pochodeň, muže ohně, jehož slova také planou. Dále odkazuje na jeho budoucí příchod, který s láskou očekává. Můžeme tyto verše označit za Hymnus na Elijáše

¹⁶¹ Viz příloha č.2

¹⁶² Mimo jiné máme například v Mt 3,4 Jana v obraze proroka Elijáše. Vylíčení jeho zevnějšku a stravy ho připomíná srov 2Kr1,8. Dokonce máme i svědectví, že ho lidé za proroka považovali J 1,21

¹⁶³ Viz s.58

¹⁶⁴ Podle Jeruzalémské bible jsou verše 22-24 přidány pozdější redakcí. Kralická bible má pro verše 19-24 samostatnou kapitolu.

Knihy Malachiáš uzavírá druhou část hebrejského kánonu. Jeho zařazení mezi dvanáct malých proroků je pravděpodobně dáno tím, že tento prorok byl *posledním ve službě*¹⁶⁵. Je napsána v době poexilního úpadku s vyhlídkou na návrat proroka Elijáše, jenž ohlásí tolik očekávaný příchod mesiáše¹⁶⁶ (srov. Za 4,14¹⁶⁷). A připomíná neustále se vracející téma modloslužebnictví vkrádajícího se do kultu Hospodinova. Je zde patrná narážka na Da 3,11-33, kdy jen skuteční vyznavači Hospodina projdou „zkouškou ohně“, ostatní shoří v ohnivě peci, je to nadějí pro ty, kteří jsou spravedliví a zbožní. Ten, který může ještě vše napravit (obrátit ještě ty svévolníky) je prorok Elijáš, který sestoupí na zem, před tímto posledním soudem.

Raši to vykládá: *aby obrátil srdce otců zpět k Svatému budiž veleben. Prostřednictvím dětí, řekne láskyplně a se zalíbením: Jděte a řekněte svým otcům, aby přijali (přijměte) cestu všudypřítomného. A /a vykládáme/ srdce dětí skrze jejich otce. Říkám to jménem rabiho Menachema a naši učenci to říkají v traktátu Edujot (8.7), že přijde uzavřít ve světě mír*¹⁶⁸.

Malbim¹⁶⁹ tuto pasáž vykládá: *A on umožní celému světu návrat. Dokud budou synové odloučeni od učení/správného směru svých otců - navrátí srdce synů k jejich otcům aby se navrátilo*

---

¹⁶⁵ DILLARD, Raymond B., Tremper LONGMAN, Vilém SCHNEEBERGER, Pavel JARTYM a Pavel ŠTIČKA. *Úvod do Starého zákona*. Praha 2011.s.421

¹⁶⁶ Steinsalz (traktát Eruvin 43b3) s Rashiho komentářem [https://www.sefaria.org/Malachi.3.23?lang=bi&p2=Steinsaltz on Eruvin.43b.3&lang2=bi&w2=Rashi&lang3=en](https://www.sefaria.org/Malachi.3.23?lang=bi&p2=Steinsaltz%20on%20Eruvin.43b.3&lang2=bi&w2=Rashi&lang3=en)

Před příchodem syna Davidova, přijde Elijáš aby ho ohlásil.

¹⁶⁷ *Odvětil: „To jsou ti dva synové nového oleje, kteří stojí před Pánem celé země.“* Tedy Mojžíš a Elijáš, představitelé Zákona a Proroků, kteří budou provázet mesiáše. ČEP s.934

¹⁶⁸

[https://www.sefaria.org/Malachi.3.24?lang=bi&p2=Rashi on Malachi.3.24.2&lang2=bi&w2=all&lang3=en](https://www.sefaria.org/Malachi.3.24?lang=bi&p2=Rashi%20on%20Malachi.3.24.2&lang2=bi&w2=all&lang3=en)

¹⁶⁹ Meir Leibush ben Yehiel Michel Wisser vykládá:

והוא ישיב את כל העולם בתשובה, עד שהבנים שהודחו מתורת אבותיהם ישיב לב הבנים אל אבותיהם לחזור אל הדת ותורת אבותם, ועי"כ ישיב לב אבות על ומבאר הטעם שיקדים לשלוח את אליהו בעת ההיא לישר את העם מפני **בנים** כי פן אבוא פתאום והכיתי את כל הארץ חרם, ולכן יקדים לשלוח מלאך הברית להשיבם בתשובה ולהיות מוכנים לפני ה' בבואו **לשפוט את הארץ והיתה לה' המלוכה**

náboženství a učení jejich otců. Vratí srdce otců k synům a osvětlí se důvod proč byl napřed vyslán Eliáš, v této době aby učinil bezelstným národ před tím než přijdu náhle a dám do klatby celou zem. A tak napřed pošlu posla smlouvy aby jim umožnil návrat a připravil je před Hospodinem než přijde, aby soudil zem a aby byla pro Hospodina královstvím. Zde předkládám lepší a srozumitelnější výklad doc. Noska ke komentáři rabiho Malbima, který mi s laskavostí propůjčil: On (Eliáš) pokáním způsobí, že se celý svět (všichni) obrátí, až (takže) co se týče synů, kteří byli odloučení (odstrčeni) od Tóry svých otců - navrátí srdce těchto synů k jejich otcům, aby se tak navrátili k víře a Tóře svých otců a tímto způsobem navrátí i srdce otců k jejich synům. On obrátí srdce otců k synům: tento slib znamená více než smíření rodin. Když B-h obrátí srdce dětí k jejich otcům, znamená to také obrácení k B-hu jejich otců, k víře praotců/patriarchů. A vykládá/vysvětluje důvod, proč napřed posílá Eliáše v této době (v tomto čase), aby napravil lid - neboť „abych náhle nepřišel a nepostihl celou zemi klatbou. A proto nejprve posílá „Posla smlouvy“ aby je navrátil prostřednictvím pokání, aby tak byli připraveni před B-hem, když přijde soudit zemi a království bude B-ha (a nastane b-ží království).

9. Rabínská tradice

Biblická zpráva o proroku Elijášovi, jeho životě a díle za vlády Achaba a jeho syna Jorama, poskytuje jen slabou představu o osobnosti, jejíž historie začíná pobytem Izraele v Egyptě a skončí teprve tehdy, když se Izrael pod vedením Mesiáše znovu usadí v Palestině.¹⁷⁰ Písmo nám říká jen jméno Elijášova domova, musíme však dodat, že to byl kněz totožný s Pinchase¹⁷¹ (Baba Mezi'á 114b a Tosefta - Targum 1Kr17,13 - považují Elijáše za kněze, ale neztotožňují ho s Pinchase. Tento názor sdílí několik církevních otců (např. Epifanius) S identifikací Elijáše jako Pinchase se poprvé setkáváme v ps. Philo 48¹⁷² a tento názor převládá v pozdějších výkladech) člověkem horlícím pro Boží čest, který potvrdil své postavení při putování pouští, a sehrál opět prominentní roli v době soudců¹⁷³.

Elijášovo první vystoupení v období králů bylo setkání s Achabem v domě Chiela Bét-elského, vrchního velitele izraelské armády, kterého navštívil, aby mu kondoloval, když

---

¹⁷⁰ GINZBERG, Louis, Henrietta SZOLD a Paul RADIN. *Legends of the Jews*. Philadelphia 2003. s. 993

¹⁷¹ Ex 6,25. Syn Elazarův, vnuk Áronův. Když byli Izraelité zasaženi morem poté, co se stýkali s nežidovskými ženami, Pinchas zabil izraelského kmenového vůdce, který sám zhřešil a tím mor ukončil. Později vedl válku proti Midjanu. Po smrti svého otce pomazaný. velekněz. https://www.chabad.org/kabbalah/article_cdo/aid/1620712/jewish/Elijah-is-Pinchas-332b.htm

¹⁷² The Biblical Antiquities of Philo XLVIII. „At that time also Phinees laid himself down to die, and the Lord said unto him: Behold thou hast overpassed the 120 years that were ordained unto all men. And now arise and go hence and dwell in the mount Danaben and abide there many years, and I will command mine eagle and he shall feed thee there, and thou shalt... „V té době se Pinchas uložil ke smrti a Hospodin mu řekl. Hle překročil jsi 120 let, hranici nařizenou všem lidem. A nyní vstaň a jdi odtud a pobývej na hoře Danaben a zůstaň tam mnoho let a já přikážu svému orlovi a on tě bude krmit, dokud se nebesa neotevřou. <https://books.google.ws/books?id=1sNLAAQBAJ&lpg=PP1&hl=cs&pg=PA61#v=onepage&q&f=false>

¹⁷³ GINZBERG, Louis, Henrietta SZOLD a Paul RADIN. *Legends of the Jews*. Philadelphia 2003. s. 993

ztratil své syny¹⁷⁴. Hospodin nařídil prorokovi, aby projevil soucit Chielovi, jehož postavení vyžadovalo, aby mu byla vzdávána čest. Elijáš nejprve odmítal vyhledat hříšníka, který porušil Boží příkaz proti přestavbě Jericha, protože řekl, že rouhání takových zlovolníků, vždy vyvolávalo jeho hněv. Potom Bůh Elijášovi slíbil, že jeho trest, za skutky proti Hospodinovi, dojde naplnění. Když prorok vstoupil do Chielova domu slyšel ho pronášet modlitbu „Velebený budiž Pán Bůh zbožných, který naplňuje jejich slova“. Chiel tak uznal, že byl spravedlivě zasažen Jozuovou kletbou (Joz 6,26)¹⁷⁵. Achab se ho posměšně zeptal „Nebyl snad Mojžíš větší prorok než Jozue? A neřekl, že Bůh nedovolí, aby na zem sestoupil déšť, kdyby Izraelité sloužili modlám a uctívali je? Není známa modla, které bych nevzdával úctu. Přesto si užíváme všeho, co jest dobré a žádoucí. Věříš, že pokud slova Mojžíšova zůstávají nenaplněna, naplní se Jozuova? A do toho vstupuje Elijáš nám (1Kr 17) známým výrokem „Jakože živ je Hospodin, Bůh Izraele, v jehož jsem službách, v těchto letech nebude rosa ani déšť, leč na mé slovo“ V souladu se svým zaslíbením nemohl Bůh jinak, než naplnit Elijášova slova. Následoval tedy hladomor a Elijáš byl zahánán. Bůh na proroka seslal takové břímě, že se ho od jeho zaslíbení pokusil osvobodit. Když se utábořil u potoka Kerit, nechal jej vyschnout. Když se ukryl k vdově ze Serepty, způsobil smrt jejího syna. Později známého jako Jonáš¹⁷⁶. Elijáš se soužil a prosil Boha ať jej oživí. Bůh ho měl nyní ve své moci a donutil ho obměkčit své srdce vůči lidu, na které hlad nečinil žádný dojem. Dokud tak Elijáš

---

¹⁷⁴ 1Kr 34 V jeho dnech vystavěl Chiel Bételský Jericho. Na Abíramovi, svém prvorozeném, položil jeho základ a na Segúbovi, svém nejmladším, postavil jeho vrata podle Hospodinova slova, které ohlásil skrze Jozua, syna Núnova. Později se dozvídáme o Jozuově kletbě.

¹⁷⁵ V onen čas se Jozue zapřísáhl: „Proklet buď před Hospodinem muž, který znovu vybuduje toto město Jericho. Na svém prvorozeném položí jeho základy, na svém nejmladším postaví jeho brány.“

¹⁷⁶ מִיָּתִיּוֹ midrašistický výklad jména Amitaj srov. s 1Kr17,24 נִחַם. Např. BR 98.11

neučinil, nemohl Bůh seslat životodárnou rosu¹⁷⁷ a dítě by neoživil.

Prorok tedy vyšel vstříc zápasu na Karmelu. První zázrak nastal u výběru býků. Aby mezi nimi nebyl žádný rozdíl a neúspěch Baalových kněží, tak nemohl být na nic sváděn, byli vybráni dva býci dvojčata. Oba vyrůstali ve stejných podmínkách a o tom, který bude náležet komu, rozhodl los. Elijáš neměl potíže s tím, přivést býka k oltáři, kdežto Baalův býk se vzpíral. Prorok jej nabádal, aby šel s modlářskými knězi. Býk ale otevřel ústa a řekl: „my dva, ten býček a já jsme vyšli ze stejného lůna, pojídali jsme jídlo ze stejných jeslí, nyní je předurčen pro Boha, jako nástroj pro oslavu Božího jména, kdežto já mám být zabit pro Baala, jako nástroj rozhořčení mého Stvořitele“. Prorok ho však dál nabádal „následuj Baalovy kněze, aby neměli žádnou výmluvu, a pak budeš mít podíl na oslavě Boha, k níž bude použit můj býček“¹⁷⁸. Býček přísahal, že se nepohne z místa, dokud ho Elijáš nevydá vlastníma rukama. Prorok ho tedy donesl Baalovým kněžím. Navzdory tomuto zázraku se kněží snažili oklamat lid. Podkopali oltář a Chiel se pod ním schoval, aby při vyslovení jména Baal zapálil oheň. Ovšem Bůh poslal hada, aby ho zabil. Marně tedy volali a marně se snažili zaslechnout alespoň jakoukoliv odpověď Baalovu. Hospodin ztišil celý svět. Aby všechny přípravy (postavení oltáře, kopání příkopu...) mohly být dokončeny v jeden den, bylo nutné, aby se zastavilo slunce (srov. Joz 10,12-13)¹⁷⁹. K večeru zavolal Eliáš svého učedníka (Elíšu (srov. 2Kr 3,11)),

---

¹⁷⁷ Sanhedrin 113a.14 Prorok neměl moc nad deštěm. Modlil se k Bohu aby mu dal klíč nad deštěm. Byly tři. Klíč k ženě při porodu, ke vzkříšení z mrtvých, k dešti. Dva klíče měl student, jeden mistr. Elijáš potřeboval klíč ke vzkříšení. Ale měl ty dva zbývající.

¹⁷⁸ Berachot 9b Nakonec byli přijati oba. Díky dvojí prosbě proroka. *Odpověz mi, odpověz mi.*

¹⁷⁹ *Tedy mluvil Jozue k Hospodinu, v den, kdy Hospodin vydal Izraelcům Emorejce. Volal před očima Izraele: „Zmlkni, slunce, v Gibeónu, měsíci, v dolině Ajalónu.“ A slunce zmlklo a měsíc stál, dokud lid nevykonal pomstu nad svými nepřáteli. To je zapsáno, jak známo, v Knize Přímého. Slunce stálo v polovině nebes a nepospíchalo k západu po celý den.*

aby mu přinesl vodu a mohl si ji nalít na ruce. Voda pak vytékala z prorokových prstů, dokud se nezaplnil příkop. Potom se modlil, aby Hospodin seslal oheň. Modlil se tak aby všichni poznali, že nejde o kouzelnický trik (Berachot 9b.8). Přes všechny tyto zázraky, i když přišla životadárná vláha, lidé vytrvali ve svých modlářských způsobech a myšlenkách (i ti co se Baalovi nepoklonili, byli nehodní synové Izraele, protože vzdávali hold Jarobeámovým telatům (1Kr12,32)). Tyto zločiny narostly do takových rozměrů, že překročily únosnou hranici. Elijáš již nedokázal ovládat svůj hněv a proklínal svůj lid. Bůh mu dal znamení, že je lepší Izrael bránit, nežli obviňovat. Dal mu nástupníka Elišu. Potom ho Hospodin posílá do Damašku se slovy: tam mají pohané svou modlu celý den, celý rok, neustále. I když Izrael pobořil mé oltáře, pobil mé proroky, co na tom záleží? (Já jsem živý Bůh) Pak seslal k Elijášovi čtyři znamení: vítr, zemětřesení, oheň a tichý hlas - měli proroka poučit o osudu člověka. Bůh řekl Elijášovi, že tyto čtyři znamení, představují světy, kterými musí člověk projít: první představuje tento svět - pomíjivý jako vítr; zemětřesení - den smrti, při kterém se lidské tělo třese; oheň je tribunál v gehenně (místě posledního trestu); tichý hlas je poslední soud, kdy nebude nikdo jiný jen sám Hospodin. Asi o tři roky později¹⁸⁰ byl Elijáš vzat do nebe, potom, co musel bojovat s andělem smrti¹⁸¹, který má na starosti správu nad lidstvem,

---

¹⁸⁰ Seder Olam 17. V den, kdy byl Elijáš vzat z tohoto světa, byl ustanoven první král Edomu.

¹⁸¹ Může být někdy ztotožňován s polyteistickým způsobem myšlení (kenánský bůh Mót - viz Heller: Starověká náboženství s. 283-284). Jelikož jediný Pánem nad životem a smrtí je Bůh srov. Jb 10,8-9. Smrt je ovšem v bibli často personifikována a je přenechána vyslancům Božím srov. (2Kr 4,40; Př 16,14; 17,11; 30,12; Oz 13,14; Ž 49,15. Je to aktivní nadpřirozená bytost, která má zájem nejen o plnění Božích příkázání, ale také z vlastní iniciativy bojovat, ubližovat a ničit člověka. V Bava Batra 16a je ztotožňována se Satanem. V lidové tradici je zobrazován například jako stařec držící meč kapající jed do úst smrtelníků (Av.Zar. 20b) nebo za uprchlíka/tuláka srov. s Kainem. V lidové tradici je možno proti tomuto poslovi bojovat (není to Bůh, jen posel) například „bylinou života“ (epos o Gilgamešovi) nebo různými magickými prostředky (srov. Př 10,2 - spravedlnost vysvobozuje ze smrti) více viz EJ s. 952

proroka nevyjímaje. Bůh na počátku stvoření světa nařídil, aby byl umožněn vstup žijícímu prorokovi, ale anděl trval na tom, že Elijášovým přijetím dá Bůh důvod ke stížnostem všem ostatním lidem, kteří nemohli uniknout smrti. Hospodin mu pravil, že Elijáš není jako ostatní. Se souhlasem Božím tedy došlo k boji mezi prorokem a andělem smrti. Elijáš zvítězil. Kdyby ho Bůh nezadržel, zničil by svého protivníka. Držel svého poraženého nepřítele pod nohama a stoupal k nebi. V nebi žije na věky.¹⁸² Zaznamenává činy lidí a píše kroniku světa. Ještě jednu povinnost¹⁸³ má, stát na křižovatce v ráji a posílat zbožné na jejich určená místa. Vyvádí duše hříšníků z gehenny, když je šabat a vrací je zpět, jako zasloužený trest. Poté co usmíří své hříchy, je vede na místo věčné blaženosti. Elijášovy skutky jsou pro nás více pochopitelné, když k němu budeme od začátku přistupovat jako k andělovi. Na počátku při stvoření přistupuje k Hospodinovi a bere si na sebe břímě. Žádá Boha, pokud je to milé v jeho očích, nechť mu dovolí sestoupit na zem a sloužit lidským synům. Poté mu Bůh mění jméno a posílá ho na zem za dob vlády krále Achaba, aby mohl obrátit svět k víře, že Hospodin je Bůh. Když bylo jeho poslání dokončeno, Bůh ho vzal zpět a řekl: „Buď navěky strážným duchem mých dětí a rozšiř víru ve mne do celého světa“. Jeho andělské jméno je Sandalfon¹⁸⁴ on zdobí ty diadémy modlitbami věřících, aby mohly spočinout na hlavě Hospodinově (Př 10,6¹⁸⁵) a všechny zástupy v nebesích mohli zvolat: *Svatý, Svátý, Svátý! Hospodin zástupů* (Iz6,3). Krom jiného musí také přinášet oběti v neviditelné

---

¹⁸² Bava Batra 112b

¹⁸³ Být tzv. psychopomp ψυχοπομπός - psychopompos „průvodce duší“

¹⁸⁴ Nyní nemají andělé povolení zpívat v nebesích, dokud děti Izraele nepozvednou svůj hlas v písni na zemi. Teprve až andělé uslyší chválu Izraele, mohou začít zpívat. Když přijde čas, kdy se lidé věnují písni, hudbě a chválám, je tu anděl Sandalfon, který stojí nad okny nebeské klenby. Jak jsou pronášena slova modlitby, razí si cestu étery a nebeskými klenbami. Dokud se nedostanou až k tomuto andělovi. EJ s.827; Sandalfon a SCHWARTZ, Howard a Caren. LOEBEL-FRIED. *Tree of souls the mythology of Judaism*. Oxford 2004.s. 197.; Chagigah 13b.4

¹⁸⁵ *Mnohé požeňání spočine na hlavě spravedlivého...*

svatyni, protože chrám byl zničen a skryt jen očím smrtelníků¹⁸⁶.

Elijášovo nanebevzetí, jeho přechod z osoby živé z masa a kostí na metafyzickou, teprve započíná jeho cestu.¹⁸⁷ Neznamená to oddělení od pozemského světa. Stává se z něho učitel, průvodce a pomocník v době nouze. Z počátku jeho zásahy nebyly tak časté. Sedm let¹⁸⁸ po svém nanebevzetí napsal dopis králi Jóramovi (2Pa21,12)¹⁸⁹. Jiný příběh je, když na sebe vzal masku Charbona aby popudil krále proti Hamanovi (Es 7,9). Jeho působení bylo vyhrazeno na pozdější dobu - pro období Talmudu a pro věk velkých učenců, Tannaim a Amoraim. Byl ponechán časům nouze, kdy je třeba chránit nevinné. Čeká na příležitost vytrhnout nás z nebezpečí a bránit nás proti zlu. Žádné místo na zemi pro něho není příliš vzdálené (Berachot 4b¹⁹⁰).

Jako anděl využívá různých podob. Někdy je obyčejným mužem¹⁹¹, někdy vypadá jako Arab, jindy je jezdcem, římským

---

¹⁸⁶ Chrám byl zničen jen pozemský. V nebeském chrámu dál andělé přinášejí oběti.

¹⁸⁷ GINZBERG, Louis, Henrietta SZOLD a Paul RADIN. *Legends of the Jews*. Philadelphia 2003.s. 993

¹⁸⁸ Seder 'Olam 17. srov. Josefus Flavius, *Antiquities* IX 5.2

¹⁸⁹ *Byl mu doručen list od proroka Elijáše: „Toto praví Hospodin, Bůh Davida, tvého otce: ,Za to, že jsi nechodil cestami svého otce Jóšafata ani cestami Ásy, krále judského, 13 ale chodil jsi po cestě králů izraelských a sváděl jsi k modloslužbě Judu a obyvatele Jeruzaléma - jako sváděl k modloslužbě dům Achabův -, a dokonce jsi vyvraždil své bratry, dům svého otce, kteří byli lepší než ty, 14hle, Hospodin tvrdě napadne velikou pohromou tvůj lid, tvé syny i ženy i všechno tvé jmění. 15Těžce onemocníš střevní chorobou, až ti vyhřejnou střeva pro nemoc zhoršující se den ze dne. '*

¹⁹⁰ Tento traktát říká: Michael přejde svět jedním, Gabriel dvěma, Elijáš čtyřmi, anděl smrti osmi (v dobách moru jedním) mávnutými křídly. Srov. Zohar I,13a

¹⁹¹ Známe z Pesachových vyprávění, kdy jako obyčejný muž, pocestný navštěvuje židovské rodiny. Kdysi žil v Jeruzalémě zbožný a učený rabín, který měl ve zvyku poskytovat chudým jídlo na Pesach. Jednou se však zapomněl postarat o potřeby jednoho velmi zbožného a chudého učenice. Ten se rozhodl ve své zuboženosti raději opustit domov, nechtěl vidět rodinu zmírat hladem. V ulicích ho nalez ctihodně vyhlížející starý muž. Řekl, že je cizinec a že mu dá peníze, aby pro ně nachystal na Pesach hostinu. Mladík tak učinil. Host však na seder nepřišel a on poznal, že to byl Elijáš. GINZBERG, Louis, Henrietta SZOLD a Paul RADIN. *Legends of the Jews*. Philadelphia 2003.s. 1005

soudcem, nevěstkou. Kdysi se stalo, když Nahum cestoval do Říma, že byl nevědomky okraden o dar, který nesl císaři. Když císař otevřel truhlu a namísto drahých kamenů našel hlínu, myslel si, že se mu židé vysmívají. Nahum byl odsouzen k smrti. Neztratil však víru v Boha a říkal: Také toto je pro dobro/k dobru¹⁹². Najednou se objevil Elijáš v přestrojení za soudního úředníka a řekl: „Možná je v té schráně země podobná té, kterou využil pro boj Abraham. Hrst vykoná práci mečů a luků¹⁹³.“ Obsah truhly byl tedy cennější, než se zdálo. Nahum byl volný. Ti, kdo si nárokovali vzácnou zem, byli popraveni, neboť Elijáš nedělá zázraky pro zločince. Když Římané pronásledovali rabiho Meira, přidal se Elijáš k němu v přestrojení za nevěstku. Římští vyslanci se svého pronásledování vzdali, protože nemohli uvěřit, že by si rabi Meir vybral takového společníka. Současník rabiho Meira, rabi Šimon bar Jochaj, který strávil třináct let v jeskyni, aby unikl pomstě Římanů, byl prorokem informován o smrti císaře (nejspíš Antonius Pius, který pronásledoval Židy) a mohl vyjít ze svého úkrytu. Častá je Elijášova pomoc spravedlivým chudým. Rabi Kahana se živil podomním prodejem. Jednou ho jedna vysoce postavená dáma nabádala k nemorálnímu činu. On raději zvolil smrt, než by učinil něco nemravného. Vrhł se z velké výšky. I když byl Elijáš v tu chvíli velmi daleko, přispěchal, aby rabiho zachytil včas, než se dotkne země. Obdařil ho pak dostatečným obnosem, aby se už nemusel vystavovat nebezpečí. Rabba bar Abahu byl rovněž velmi chudý. Aby se uživil, neměl čas na studium. Elijáš ho zavedl do ráje a poručil mu sundat si plášť a nasbírat do něho listí, které vyrostlo v kraji blažených. Když se chystal kraj opustit, uslyšel hlas. Který se tázal „kdo chce předvídat svůj podíl na světě budoucím, ještě během jeho pozemských dnů, jako to dělá Rabba bar Abahu? Po těchto slovech odhodil všechno listí. Nicméně dostal dvanáct tisíc

---

¹⁹² גַּם זָוַל לְטוּבָה . Jsou výklady, že Gamzu je název místa kde se narodil.

¹⁹³ Sanhedrin 108b.21

denárů za svůj svrchní oděv, který byl cítit libou vůní Ráje. Elijášova pomoc nebyla omezena jen na chudé, jež studovali Zákon. Chudý muž se jednou v noci modlil k Bohu: O Pane světa, Ty, který víš, že není nikoho, komu bych mohl vyprávět svůj příběh, ó běda, nikoho, kdo by se nade mnou slitoval. Nemám bratra ani příbuzné, dokonce ani přítele a moje hladovějící drobotina pláče hlady. Smiluj se, nechť přijde smrt a skončí naše utrpení. Bůh ho vyslyšel. Najednou před ním stál Elijáš a ptal se ho, proč naříká. Když si prorok vyslechl jeho příběh, řekl: Vezmi mě a prodej jako otroka. To, co za mě dostaneš ti postačí. Chudák to nejprve odmítl. Pak se podvolil a Elijáše prodal za osmdesát denárů. Toto bohatství chudák šťastně hromadil až do konce svých dnů. Princ, který si od něho koupil Elijáše jako otroka, měl v úmyslu vystavět palác. Byl šťasten, že jeho nový otrok je architekt. Slíbil Elijášovi svobodu výměnou za dokončenou stavbu v lhůtě šesti měsíců. Po setmění téhož dne se prorok modlil. Palác ihned stál ve vší své dokonalosti.¹⁹⁴ Elijáš pak vyhledal muže, který ho prodal, aby chudáka ujistil, že princ nebyl podveden a že ho obohatil stonásobně víc, než za něho zaplatil.¹⁹⁵ Podobná věc se stala jednomu bohatému muži, který přišel o své štěstí. Zchudl a musel pracovat na poli někoho jiného. Jednou, když zrovna pracoval, ho Elijáš překvapil, převlečený za Araba mu řekl: Je ti souzeno užít si sedm dobrých let. Kdy budeš sám chtít - teď, nebo ke konci svého života? Muž mu odpověděl: Jsi čaroděj, jdi v míru, nic pro tebe nemám. Na třikrát položenou otázku přišla vždy stejná odpověď. Nakonec muž řekl: Požádám svou ženu o radu. Když se Elijáš vrátil znovu se ho tázal. Odpověděl mu podle rady své ženy, nyní. Elijáš ho tedy poslal domů, kde ho mělo čekat velké štěstí. Stalo se tak. Jeho děti našly poklad pod zemí. Když přišel domů, žena mu sdělila, jaké je to

---

¹⁹⁴ Poetická verze této legendy od R. Jesse b. Mordecaie byla později začleněna do liturgie a zpívá se na závěr Šabatu.

¹⁹⁵ GINZBERG, Louis, Henrietta SZOLD a Paul RADIN. *Legends of the Jews*. Philadelphia 2003.s. 1002

potkalo štěstí. Byla to dobrá zbožná žena, řekla mu: Využijme těch sedm dobrých let k dobročinnosti, třeba nám Bůh toto období prosperity prodlouží. Po sedmi letech, kdy muž a žena využili každé příležitosti ke konání dobra, se objevil prorok znovu, aby mu oznámil, že nadešel čas, vzít mu co mu dal. Muž chtěl oznámit své ženě co bude následovat, aby se na to spolu připravili. Žena mu nařídila říct starci, který si přišel vzít vše zpět, toto: Najdeš-li někoho svědomitějšího, vydáme ti vše zpět dobrovolně. Bůh poznal, že tito lidé své bohatství náležitě využijí a dal jim ho v trvalé vlastnictví.

Pokud Elijáš neulehčil chudobě zbožných, snažil se jim alespoň poskytnout naději. Rabi Akiva, žil v hrozné chudobě, než se stal významným učitelem. Jeho zámožný tchán s ním nechtěl mít nic společného ani se svou dcerou Rachel, jelikož se za Akivu provdala proti jeho vůli. Za mrazivé noci mohl nabídnout Akiva své ženě, která byla zvyklá žít v přepychu, jen slaměnou postel. Před jejich dveřmi se objevil Elijáš a prosebně volal: Ó dobří lidé, dejte mi prosím otep slámy. Moje žena porodila a já chudák nemám ani dost slámy abych jí udělal postel. Nyní mohl Akiva utěšit svou ženu, že jejich utrpení přeci jen nebylo tak velké jak by mohlo být. Tak Elijáš dosáhl svého a posílil odvahu zbožných¹⁹⁶.

V přestrojení za Araba se jednou zjevil velmi chudému muži, jehož chudoba se rovnala jeho zbožnosti. Dal mu dva šekely. Ty mu přinesly veliké štěstí a rozhojnil se jeho majetek. Přes své světské statky, neměl čas na zbožnost a dobročinnost. Objevil se tedy před ním znovu. Vzal mu ty dva šekely. Stal se z něj chudák jako před tím. Zjevil se mu potřetí. Muž velice plakat a stěžoval si na své neštěstí. Prorok mu řekl, že mu vrátí jeho bohatství, pokud se jeho charakter pod jeho tíhou nezbortí. Slíbil mu to tedy a Elijáš

---

¹⁹⁶ GINZBERG, Louis, Henrietta SZOLD a Paul RADIN. *Legends of the Jews*. Philadelphia 2003.s. 1003 odkazuje na GINZBERG, *Jewish Encyclopedia*. Heslo *Akiva in legend*

mu vrátil dva šekely. Tentokrát mu bohatství zůstalo a jeho zbožnost jím nebyla utlačena¹⁹⁷. Tolik ke vstřícnosti, laskavosti a soucitu proroka Elijáše. Přes to přese všechno zůstal ovšem přísným cenzorem a obráncem víry. Stejně jako jím byl za krále Achaba. Byli dva bratři, jeden bohatý lakomec, druhý chudý, avšak dobrosrdečný. Elijáš, přestrojen za žebráka, žádal boháče o almužnu. Ten ho zahnal. Když totéž prosil od chudého, byl laskavě přijat. Když od něho a jeho ženy odcházel, řekl: Ať tě Bůh odmění! První věc, kterou podnikneš, bude požehnána a nebude mít konce, dokud sami nezvoláte - dost. Chudák počítal drobné, které měl, aby se přesvědčil, že mu postačí na nákup chleba. Ale to málo co měl se stalo mnohem. A dále přibývalo. Počítal celý den a noc až musel křičet dost. Stal se velmi bohatým mužem. Jeho bratr, když to uslyšel, rozhodl se, pokud se mu naskytne znova taková příležitost, ukázat se v co nejlepším světle. O pár dní později viděl staříka procházet kolem. Pospíchal, aby ho oslovil. Omluvil se mu za předchozí odmítnutí a pozval ho do svého domu. Elijáš s nimi dobře pojedl a když odcházel, řekl: Ať první věc, kterou uděláte, nemá konce, dokud to nebude stačit. Aby muž se ženou mohli nerušeně počítat své zlato, rozhodli se nejprve vykonat potřebu. Učinili tak a pokračovali a pokračovali, dokud z nich život nevyrchal.¹⁹⁸

Elijášův čistě lidský vztah ke světu se pak nejvíc projevuje v kontaktu s mudrci, rabíny období Talmudu. Je jak jejich učedníkem, tak učitelem. Jednoho poučuje, jiný je poučením pro něho. Vzhledem k jeho znalosti nadpozemského světa je častěji tím, který vzdělává druhé. Byl tím, který bleskově šířil znalosti od jednoho učenice ke druhému.¹⁹⁹ Rabi Nehoraj - použil jeho výklad k tématu proč Bůh stvořil neužitečný, či dokonce škodlivý hmyz. Důvodem jejich existence

---

¹⁹⁷ GINZBERG, Louis, Henrietta SZOLD a Paul RADIN. *Legends of the Jews*. Philadelphia 2003.s. 1003

¹⁹⁸ Tamtéž. s. 1006

¹⁹⁹ Tamtéž. s. 1010

je, aby Bůh při pohledu na špatnosti a nepravosti ve světě, který stvořil, svůj výtvar nezničil. Pokud zachovává tvory, kteří jsou při nejmenším případě neužiteční, oč méně by měl chránit tvory se schopností činit dobro (srov. Ž 104). Stejnému rabínovi Elijáš řekl, že Bůh sesílá zemětřesení a jiné destruktivní jevy, když vidí místa, jež prosperují a překypují zábavou, zatímco v chrámu leží prach.²⁰⁰

Z Elijášova učení, které předával je nejdůležitější jeho učení k otázkám působení zla ve světě²⁰¹. Jednou slíbil svému příteli rabínu Jehošuvovi ben Levi splnit jakékoliv přání. Moudrý si přál pouze doprovázet proroka na jeho toukách světem. Elijáš byl připraven mu přání splnit. Kladl si pouze jednu podmínku, aby nepožadoval vysvětlení žádných skutků, které vykoná. Pokud by se někdy zeptal proč, jejich cesty by se rozešly. Vyšli tedy společně, dokud nedošli k domu chudého muže. Chudákův pozemský majetek byla jen jedna kravka. Muž a jeho žena byli velmi dobrosrdeční a poutníky u sebe uvítali. Pohostili je a připravili jim lůžko. Když byli připraveni další den pokračovat, Elijáš se modlil, aby kráva uhynula. Než odešli z domu, zvíře pošlo. Rabi Jehošua byl šokovaný tím, co potkalo ty dobré lidi. To má být odměna chudákovi za všechno jeho dobrodiní, které nám poskytl? Elijáš mu připomněl podmínku

---

²⁰⁰ GINZBERG, Louis, Henrietta SZOLD a Paul RADIN. *Legends of the Jews*. Philadelphia. s. 1010. Prach v chrámu odkazuje na Jeruzalémský Talmud, Berachot 9,13c. srov. Kaz 4,17

²⁰¹ Teodicea (řecky:theos - Bůh, dikaiia - právo; ospravedlnění Boha)důkaz věřícím, že existence zla ve světě v biologické a humánní oblasti neruší přirozené, filosofické nebo věřící přesvědčení o existenci svatého, nekonečně dokonalého a dobrotivého Boha. K tomu se zdůrazňuje rozdíl mezi omezeným tvorem a nekonečným Bohem, relativnost hodnocení dobré či zlé povahy nějaké události, neuzavřenost světa jehož dějiny stále probíhají a člověk může reálně zlepšovat poměry, které utrpení působí, smysluplnost svobody - i když může páchat zlé, varování před nesprávným antropomorfním výkladem bolesti a smrti v pouze biologickém životě, a to, že dokonalou harmonií lidského pobytu nelze při jeho nesmrtelnosti očekávat v samotné dimenzi jeho pozemského života. Přijetí teodicey je nakonec záležitostí zásadního uznání ze strany tvora a věřící naděje, jež se nechá od Boha zkoušet a trpělivě očekává odhalení smyslu světa. Rahner, *Teologický slovník*, s.348

jejich společného putování. Rabínova zvědavost zůstala neutišena. Tu noc pak dorazili do domu bohatého muže, tomu nebylo pochuti je u sebe nechat, ale nakonec u něho přespali, nepojedli, nepopili. Ten boháč si přál opravit zřícenou zeď. Nemusel se snažit. Prorok se pomodlil a hle, zeď stála. Rabi opět potlačil otázku. Putovali dál až došli k synagoze, jejíž sedadla byla zdobena stříbrem a zlatem. Ovšem vyznavači neodpovídali vznešenosti stavby, protože když došlo na uspokojení potřeb poutníků, jeden z nich řekl: Máme dost vody a chleba, a cizí poutníci se mohou osvěžit zde v synagoze, kam jim vše přineseme. Časně ráno, když odcházeli, popřál Elijáš všem přítomným, aby Bůh všechny z nich požehnal, ať je každý z nich hlavou shromáždění. Rabi Jehošua znovu přemáhal otázku, která ho soužila. Poté přišli do města, kde žili laskaví lidé. Ti je přivítali s velkou vlídností a dali jim vše po čem toužili. Když odcházeli, prorok se pomodlil, ať je požehnáno jednomu člověku, jež se stane hlavou města. Nyní už Jehošua nemohl déle čekat a musel se Elijáše zeptat. Elijáš souhlasil, že mu vše vysvětlí, než se od sebe oddělí. *Chudákova kráva byla zabita, protože jsem věděl, že ve stejný den měla zemřít jeho žena. Modlil jsem se k Bohu, aby za ní zemřela jeho obživa. Pokud jde o boháče. Pod jeho zdí bylo zakopáno zlato. Pokud by zeď sám opravil, našel by velké bohatství. Přál jsem si, aby na hlavu lidí v synagoze byl vložen stejný úděl vůdce. Jejich město bude zničeno kvůli velkému množství rad a sporů. Obyvatelé posledního města ode mne dostali dar jednoho vůdce, kterého bude doprovázet úspěch a město dovede k prosperitě. Věz tedy, pokud vidíš, že se zlovolníkovi daří, není to vždy ku jeho prospěchu. Pokud dobrý a spravedlivý člověk trpí nouzí, netvrď, že je Bůh nespravedlivý. Po těchto slovech se jejich cesty rozešly.*²⁰²

---

²⁰²https://www.sefaria.org/Otzar_Midrashim%2C_A_Tale_of_Rabbi_Yehoshua_ben_Levy.1?lang=bi

Čím byl Mojžíš pro Tóru, tím byl Elijáš pro kabal²⁰³. Podle tradičního výkladu je jeho prvotním vztahem k ní navázání kontaktu se Šimonem bar Jochajem²⁰⁴ a rabi Eliezerem. Po třináct let je dvakrát denně navštěvoval v jejich úkrytu. O tisíc let později dal Elijáš znovu podnět k rozvoji kabaly²⁰⁵. Elijáš sestupuje k učencům, aby jim poodhalil učení nebeské akademie. Poté co byli žáci nasyceni mystickým učením mohl je vzít do Nebeské akademie sebou. Mystickými praktikami se zabývá Moše Idel v práci *Kabala nové pohledy*²⁰⁶. Není jasné, zda tento výstup probíhal, duševně nebo fyzicky. Důležité je si uvědomit, že cílem mystika není dosáhnout vize Boha, ale zachytit různé potence a procesy Boha, které se odehrávají v božské sféře. Později se přidává, jako v křesťanství, soteriologický cíl.

Další důležitou kapitolou v Elijášově životě²⁰⁷ bude uspořádat nadcházející čas a obnovit kmeny Jákobovy.²⁰⁸ Jeho činnost bude dvojí: bude předchůdcem mesiáše a nastolí ve světě mír a harmonii. Bude muset smazat veškeré názorové rozdíly a vyčistit zem od nepravd. Tento úřad bude zastávat i po nastolení pořádku ve světě. Elijášův příchod je očekáván tři dny před příchodem mesiáše. Aby oznámil počátek mesiášské éry,

---

²⁰³ GINZBERG, Louis, Henrietta SZOLD a Paul RADIN. *Legends of the Jews*. Philadelphia. 2003. s. 1018

²⁰⁴ Učenec působící po zničení druhého chrámu (70 n.l.), jeden z nejvýznamnějších žáků rabiho Akivy, je mu připisováno autorství knihy Zohar. Více viz EJ s. 1551 *Simeon bar Yohai* a GOODMAN, Martin, *Řím a Jeruzalém, střet starověkých civilizací*, nakl. Rybka Publisher, Praha, 2007, (překl. z angl.)

²⁰⁵ Tato práce není zaměřena na mystiku a Kabalu. Více o tématu a vzniku kabaly viz např. SCHOLEM, Gershom Gerhard a Mirko BENEŠ. *Počátky kabaly = הללך*. Praha: Malvern, 2009, 394 s. ISBN 978-80-86702-52-0

²⁰⁶ Konstatuje, že technika výstupu duše zahrnuje pronášení Božích jmen, zpěv hymnů, půst a zvláštní tělesné polohy. K Elijášově modlitební pozici viz Zohar III 166b, traktát Berachot 34a. Založeno na 1Kr 18,42. Modlíci se člověk se posadí na zem a vloží hlavu mezi kolena, líbá zem a provádí tzv. mystický pláč.

²⁰⁷ Podle midraše Seder 'Olam Rabba 17; Eruvin 43b vyplývá, že Elijáš je stejně jako Mesiáš skryt a přijde teprve, až nastane jeho čas. SCHWARTZ, Howard a Caren. LOEBEL-FRIED. *Tree of souls the mythology of Judaism*. Oxford 2004.s. 496

²⁰⁸ Mal 3,23

zatroubí Elijáš na roh berana, kterého obětoval Abrahám (Gn 22,13).²⁰⁹ Pokud bychom chtěli navázat na prorokovo působení na konci časů, zajímalo by nás heslo Apokalypsa proroka Elijáše. Mohli bychom pak nahlédnout do křesťanských pramenů, které uvádějí, že existovalo apokryfní dílo téhož názvu. Potvrzuje nám to Origenova poznámka že verš z 1K2,9 pochází z Apokalypsy proroka Elijáše. Podobné tvrzení mají i ostatní církevní otcové a Ef 5,14 připisují stejnému zdroji. Byly objeveny dva latinské prameny obsahující citáty z tohoto díla. Popisují muka v pekle. Existují i pozdější apokalypsy. Jedna v koptštině, popisující Antikrista²¹⁰ (publikována 1899 G. Steindorffem). Druhá Sefer Elijahu, upravená a opatřená komentáři M. Buttenwieserem, který v ní rozpoznal apokalypsu napsanou kolem roku 260 n.l. s pozdějšími doplňujícími materiály. Elijášův budoucí příchod je tedy očekáván jak židovskou, tak i křesťanskou tradicí.

V příští podkapitole si uvedeme dva předměty, které jsou důkazem, že Elijáš je stále duchovně přítomen a jeho příchod je očekáván.

---

²⁰⁹ SCHWARTZ, Howard a Caren. LOEBEL-FRIED. *Tree of souls the mythology of Judaism*. Oxford 2004.s. 198

²¹⁰ viz EJ s. 643 Elijah, Apocalypse of.

9.1 Rituální předměty spojené s postavou Elijáše

*Kise šel Elijahu*²¹¹

Při obřadu obřízky (*brit mila*) jsou v místě ceremonie umístěna dvě křesla, nebo jedna lavice s dvěma místy na sezení. Na jednom místě sedí sandek, který má na klíně chlapce, druhé zůstává prázdné. Je nachystáno pro proroka Elijáše a bývá umístěno vpravo od křesla sandeka. Šulchan Aruch předepisuje rezervaci speciální židle nebo lavice pro Elijáše a mohel na to odkazuje v úvodní modlitbě předcházející obřízce. Židle je také zmíněna ve speciálním pijutu pro obřízku, když se obřad provádí o šabatu. Talmudické vysvětlení, proč Elijáše spojujeme s rituálem obřízky máme v *Pirkej de-rabi Eliezer* 19: Hospodin dal Elijášovi slib, že se bude účastnit všech obřízek. Je zde také řečeno, že dokud nebylo království rozděleno, obřízka byla dodržována, když pak panoval Jarobeám, byla praxe zrušena, neboť Izrael opustil Hospodinovu smlouvu. Elijáš přišel a smlouvu obnovil. Bůh pravil: Tys věrně zachovával obřízku. Kdekoliv mé děti budou vykonávat tento akt, ty budeš mezi nimi.²¹² Na začátku ceremonie je přivolán Elijáš speciální formulí: Toto je křeslo Elijášovo, nechť je vzpomenut pro Boha. Učenci se domnívají, že tento zvyk má kořeny ve víře, v anděly strážné pro novorozence. Elijáš je identifikován jako strážný anděl židovského dítěte. S největší pravděpodobností k vytvoření tohoto konceptu přispěl příběh 17,17-24. Elijáš je také ochráncem v nápisu na amuletech proti Lilith (které se umisťují nad matku a dítě).

---

²¹¹ כסא של אליהו

²¹² Podle homiletického výkladu tohoto verše si Elijáš stěžoval, že Izraelský národ nerespektoval přikázání obřízky, a Bůh prý odpověděl: Kvůli přílišné horlivosti pro mě jste vznesli obvinění proti Izraeli, že opustili mou smlouvu, proto budete muset být přítomni při každém obřadu obřízky (Zohar, Gen 93) viz EJ s.644. heslo *Elijah, chair of*

*Koso šel Elijahu*²¹³

Pohár Elijášův je velká číše vína, která se pokládá na stůl na pesachový seder. Vedli se diskuse mezi učenci, jestli je požadované pro rituál čtyři nebo pět pohárů²¹⁴. Od té doby se podle tradice víry tvrdí, že všechny spory budou vyřešeny až Elijáš přijde. Pátý pohár tedy musí být naplněn, ale ne vypit. Tento zvyk se později spojil s vírou, že Elijáš nezemřel, ale vystoupil do nebe v ohnivém voze 2Kr2,11 a že se vrátí jako předzvěst Mesiáše (Mal 3,23). Svátek vykoupení z egyptského otroctví byl přirozeně spojen s předchůdcem Mesiáše, od něhož se v tomto období vykoupení očekávalo, že bude zvěstovat nadcházející vysvobození. Proto vznikla populární představa, že Elijášův pohár byl připraven na uvítanou pro proroka, který o pesachové noci navštíví každý židovský dům.

Elijáš v křesťanském a židovském pojetí

V čem se tyto dvě tradice shodují, je představa, že Elijášův úkol neskončil. V Tanachu je důraz na jeho působení za života a v odkazech na jeho budoucí příchod cítíme důraz na chyby, které Izraelský národ činil. Můžeme říct, že zde máme základní kmen, z kterého pak může vyrůst židovská tradice. Za života je jeho působení zaměřeno jasným směrem a to přesvědčením, pomocí pádných důkazů, že Hospodin je jediný živý Bůh. Takže potírá veškerý náznak modloslužebnictví, nejde jen o likvidaci baalovského kultu, ale o zničení veškerých náznaků heterodoxie. I v jeho budoucím příchodu je nám zřejmé, že ze své cesty neustoupí, jak máme hezky shrnuto v posledních

---

²¹³ כוסו של אליהו

²¹⁴ Čtyři poháry Ex 6,6-7. Někteří učenci vidí ve čtyřech pohárech vína symbol čtyř říší, které ovládly Izrael po Egyptu: Babylon, Persie, Řecko a Řím. Jiným vysvětlením je snaha o zvýšení radosti po druhém churbanu. NOSEK, Bedřich a Pavla DAMOHORSKÁ. *Zidovské tradice a zvyky*. Praha 2016. s. 219.

verších Malachiáše. Můžeme říct, že v rabínské tradici máme ještě něco navíc. Základní myšlenka návratu je stejná. Elijáš je Hospodinovým prorokem, který nepřipustí nic mimo Hospodinova kultu, a až se navrátí, přivede potomky Izraelců zpět k Zákonu. Ale jeho život nezačíná ani nekončí, je zasazen do proudu dějin a jeho působení je stálé. Myšleno, existuje i před jeho prorokováním Achabovi, a to i mezi dobou nanebevzetí a budoucím příchodem. Někdy zasahuje do dění méně, někdy více. Je ochráncem, učitelem a poutníkem po zemi.

Nejvýraznější Elijášův vliv v křesťanské tradici vidíme u Karmelitánů²¹⁵. Během křížových výprav se k pochodu do zaslíbené země připojovali zbožní lidé, kteří chtěli v Izraeli žít. Někteří z nich se usídlili v jeskyních, podle prorokova vzoru. Tito poutníci byli počátkem karmelského řádu a díky nim vznikaly i legendy, jež spojovaly Elijáše s Mesiášem.

---

²¹⁵ Více o tématu například: CETKOVSKÝ Gorazd, O.Carm: *Prorok Eliáš v karmelitánské tradici* (vyjma bosé reformy) online: <https://bosekarmelitky.cz/prorok-elias/prorok-elias-v-karmelitanske-tradici/>

DOBHAN Ulrich: *Spiritualita Karmelu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. ISBN 80-85527-57-X.

CHIOLERIO Marco, OCD: *Eliáš - ten, který kontempluje živoucího Boha*, online <https://bosekarmelitky.cz/prorok-elias/elias-ten-ktery-kontempluje-zivouciho-boha/zaver/>

Závěr

Tato práce zdaleka neobsáhla všechna témata o proroku Elijášovi, která by se dala zpracovat. Stala se jen lehkým vhledem do prorokova působení na zemi za jeho života i po něm. Každá kapitola na sebe nabaluje desítky dalších otázek a možností, z kterého úhlu pohledu a z jakého oboru se touto postavou zabývat. První kapitoly, jak jsem očekávala, bylo nutné zúžit jen na klíčové informace, jinak by byly samostatnou prací. V biblistické části jsem se snažila vystavět práci obzvláště na výkladech profesora Hellera, jehož způsob psaní a exegeze mi je nejmilejší. Mým cílem bylo, v těchto kapitolách, ukázat, jak důležitou osobností prorok je, jak v židovské, tak v křesťanské tradici. Snažila jsem se, aby čtenář/student použil ve svém budoucím zkoumání abstraktní myšlení, a přitom se pokusil držet se linie tématu s pevně danými badatelskými postupy. Do exegeze jsem záměrně nezabíhala, protože nebyla součástí zadání, nicméně výklady některých slov a jmen byly nezbytné a doufám, že pro čtenáře užitečné. Judaistická část byla naroubovaná na kmen příběhu, který jsem zpracovala v biblistické části. Tato druhá část se stane v budoucnu mým předmětem zájmu, zatím, vzhledem k rozsahu práce, vkládám do přílohy odkazy na traktáty, jež se Elijášem zabývají, ani ne tak pro ucelení práce, jako spíše pro zajímavost a pro případ, že se někomu dostane práce do rukou a bude se chtít tímto tématem lépe a obšírněji zajímat. Ještě by bylo na místě říci, že zabývat se talmudem, i když s výkladem (ne jedním), není jednoduché pro člověka, který má zažitý osvícenecký způsob myšlení. Je tedy třeba zkoumat nejen překlad výkladu, ale i výklad výkladu dané pasáže za pomoci někoho, kdo zná postup při tomto studiu.

Bibliografie

Prameny

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona : (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 14. vyd., (5., opr. vyd.). Praha: Česká biblická společnost, s. 320. ISBN 978-80-85810-66-0.

ELLIGER, Karl a Wilhelm RUDOLPH. *Biblia Hebraica Stuttgartensia.* 4. Aufl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1990, 1574 s. ISBN 3-438-05219-9

Talmud Bavli. [online].[cit. 2022-12-12]. Dostupný na <https://www.sefaria.org/texts/Talmud>

Sekundární literatura

HELLER, Jan. *Starověká náboženství: náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kenaanu.* Praha: Kalich, 1988, 440 s.

HELLER, Jan a Petr VAŘURA. *Na čem mi záleží.* Praha: Vyšehrad, 2009, 313 s. ISBN 978-80-7021-962-1

BIČ, Miloš, Vladimír KUBÁČ, Vladislav A. ŽÁK, František FIŠER a Ivan LUTTERER, 1980. *Starý Zákon: překlad s výkladem. 6, Knihy královské, Druhá Paralipomenon.* První vydání. Praha: Kalich, 455 stran.

BENEŠ, Jiří, 2011. *Elíša.* První vydání. Praha: Advent-Orion. Poznání (Advent-Orion). ISBN 978-80-7172920-4.

DILLARD, Raymond B., Tremper LONGMAN, Vilém SCHNEEBERGER, Pavel JARTYM a Pavel ŠTIČKA. *Úvod do Starého zákona.* 2. vyd. Praha: Návrat domů, 2011, 450 s. ISBN 978-80-7255-244-3. ISSN 978-80-7255-244-3.

GINZBERG, Louis, Henrietta SZOLD a Paul RADIN. *Legends of the Jews.* 2nd ed., [2003 ed.]. Philadelphia: Jewish Publication Society, 2003, 1 online resource (1546 p.). ISBN 0-8276-1005-X

NOSEK, Bedřich a Pavla DAMOHORSKÁ. *Zidovské tradice a zvyky.* Prague, Czech Republic: Karolinum, 2016 - 2016, 1 online resource (274 pages) : illustrations. ISBN 80-246-3070-2.

PRUDKÝ, Martin a Jan HELLER, 2013. *Obtížné oddíly Předních proroků.* První vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. Studium (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-724-9.

SCHWARTZ, Howard a Caren. LOEBEL-FRIED. *Tree of souls the mythology of Judaism*. Oxford: Oxford University Press, 2004, 1 online resource (705 p.). ISBN 0-19-987979-6

Vlastní poznámky k Bc. a Mgr. státnicím ze Starého a Nového zákona. Poznámky z přednášek doc. Mgr. Jiřího Beneše, Th.D., Mgr. Jiřího Lukeše, Ph.D., ThDr. Marie Roubalové, Th.D. a z audiovýkladu prof. ThDr. Jana Hellera

COHEN, Abraham, Olga SIXTOVÁ a Eva ADAMOVÁ. *Talmud: (pro každého)*. Praha: Sefer, 2006, 479 s. ; 21 cm. ISBN 80-85924-49-8.

DANĚK, Slavomil, Miloslav BOHATEC a Mirjam BOHATCOVÁ, 1951. *Dobové pozadí Starého zákona*. Řada A svazek XVIII. Praha: Komenského evangelická fakulta bohoslovecká.

FINKELSTEIN, Israel, Neil Asher SILBERMAN a Marie ČAPKOVÁ. *Objevování Bible: svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Vydání druhé. Praha: Vyšehrad, 2010, 329 stran : ilustrace, mapy, plány ; 21 cm. ISBN 978-80-7429-044-2

JEPSEN, Alfred. *Královská tažení ve starém Orientu. Prameny k dějinám starověké Palestiny*. Praha: Vyšehrad, 1987, 239, obr.

SADEK, Vladimír. *Židovská mystika*. 1. vyd. Praha : Fra, 2003. 220 s. ISBN 80-86603-05-9

SEGERT, Stanislav. *Starověké dějiny Židů*. Vydání I. Praha: Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0304-8

WIESEL, Elie a Alena BLÁHOVÁ. *Příběhy o naději: eseje o velkých postavách židovské tradice*. Praha: Portál, 2001, 135 s. ISBN 80-7178-469-9

Slovníky

DOUGLAS, J.D. *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, xvii, 1243 s.: mp., tab., obr. ISBN 80-85495-65-1.

HELLER, Jan. In: *Výkladový slovník biblických jmen*. Vydání první. 2003. Praha: Advent-Orion. ISBN 80-7172-865-9.

HELLER, Jan a Ludovít CSÉMY. *Vocabularium biblicum septem linguarum: hebraico-graeco-latino-anglico-germanico-hungarico-bohemicum = Biblical dictionary in seven languages : Hebrew-Greek-Latin-English-German-Hungarian-Czech = Biblický slovník sedmi jazyků : hebrejsko-řecko-latinsko-anglicko-německo-maďarsko-český*. 5., rozš. vyd., (Ve Vyšehradu 2.). Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-702-1801-0.

JONES, Lindsay. *Encyclopedia of religion*. 2nd ed. Detroit: Macmillan, 2005, 15 sv. ISBN 0-02-865743-8.

PÍPAL, Blahoslav, 1997. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Třetí vydání. Praha: Kalich. ISBN 80-701-7121-9.

JASTROW, Marcus. *A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Yerushalmi and the Midrashic Literature*. 1903. online:

<http://www.tyndalearchive.com/TABS/Jastrow/>

Keter Publishing House. *Encyclopedia Judaica*. Jerusalem : Keterpress Enterprises, [199-?]. LCCCN 72-90254.

NOVOTNÝ, Adolf, Jan DOSTÁL, Miroslav RADA, Jiří ZEJFART a Jaroslav BENDA, 1992. *Biblický slovník*. 3. vydání. Praha: Kalich, 2 svazky : ilustrace, mapy, faksimile ; 21 cm. ISBN 80-7017-528-1.

RAHNER, Karl a Herbert VORGRIMLER, 1996. *Teologický slovník*. První vydání. Praha: Zvon. Theologica (Zvon). ISBN 80-711-3088-5.

Internetové zdroje

Rašiho komentáře Aj: <https://www.chabad.org/> -
https://www.chabad.org/kabbalah/article_cdo/aid/1620712/jewish/Elijah-is-Pinchas-332b.htm

<https://books.google.com/> : The Biblical Antiquities of Philo.
ISBN 1-59752-962-1

<https://books.google.ws/books?id=1sNLAAQBAJ&lpg=PP1&hl=cs&pg=PA61#v=onepage&q&f=false>

<https://www.sefaria.org/texts> : Babylonský Talmud, Midraš BR Bereishit Rabbah, Rašiho komentáře hebrejsky.

Malbim komentář k Malachiášovi:
http://www.daat.ac.il/daat/olam_hatanah/mefaresh.asp?book=26&perek=3&mefaresh=malbim

Abstrakt

Tato práce se zaměřuje na postavu proroka Elijáše a jeho činy během života i po něm. Bere v potaz jak křesťanskou, tak i židovskou tradici a pokouší se je propojit, popřípadě navázat jednu na druhou. Nejobšírněji se zabývá Knihami královskými a porozuměním jejich pasáží. Pokud je to možné, všechny překlady výkladů a použitých biblických pasáží jsou dány do kontextu a přeloženy do češtiny, tak aby bylo pro čtenáře snadné je pochopit. Pokud jsou některé oddíly obtížnější, přikládám i původní verzi, popřípadě verzi, s kterou jsem pracovala.

Abstrakt

The theme of my thesis are deeds of the prophet Elijah happening during his life as well as in the afterlife. My standpoint uses both Jewish and Christian paradigms, seeks connections between them and links one to the other. The books of kings are a major source and I focused on comprehensive understanding of their texts. I have translated used biblical texts and biblical interpretations into Czech where possible for easier understanding. Some more complex themes have also their original texts or sources I worked with embedded.

Přílohy

Příloha č.1

Přehled panovníků. FINKELSTEIN, Israel, Neil Asher SILBERMAN a Marie ČAPKOVÁ. *Objevování Bible: svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Praha 2010. s.30

JUDŠTÍ A IZRAELŠTÍ KRÁLOVÉ*			
Judsko		Saul asi 1025–1005 př. n. l. David asi 1005–970 Šalomoun asi 970–931	Izrael
Rechabeám	931–914		Jarobeám I 931–909
Abijám	914–911		Nádab 909–908
Ása	911–870		Baeša 908–885
Jóšafat	870–846**		Éla 885–884
Jóram	851–843**		Zimrí 884
Achazjáš	843–842		Tibni 884–880***
Atalja	842–836		Omri 884–873
Jóaš	836–798		Achab 873–852
Amasjáš	798–769		Achazjáš 852–851
Azarjáš	785–733**		Jóram 851–842
Jótam	729–743**		Jehú 842–814
Achaz	743–727**		Jóachaz 817–800**
Chizkijáš	727–698		Jóaš 800–784
Menaše	698–642		Jarobeám II 788–747**
Amón	641–640		Zekarjáš 747
Jóšijáš	639–609		Šalúm 747
Jóachaz	609		Menachem 747–737
Jójakím	608–598		Pekachjáš 737–735
Jójakín	597		Pekach 735–732
Sidkijáš	596–586		Hóšea 732–724

* Podle *Anchor Bible Dictionary*, svazek I, str. 1010 a Galilova *The Chronology of the Kings of Israel and Judah*.
** Včetně období souvládí.
*** Vláda soupeřícího krále.

Tabulka 2: Hlavní archeologická období a posloupnost judských a izraelských králů.

Příloha č.2

Matouš 11, 14 *A chcete-li to přijmout, on je Eliáš, který má přijít.*

16, 14 Oni řekli: „Jedni za Jana Křtitele, druzí za Eliáše, jiní za Jeremiáše nebo za jednoho z proroků.“

17, 3 A hle, zjevil se jim Mojžíš a Eliáš, jak s ním rozmlouvají.

17, 4 Nato promluvil Petr a řekl Ježíšovi: „Pane, je dobré, že jsme zde; chceš-li, udělám tu tři stany, jeden tobě, jeden Mojžíšovi a jeden Eliášovi.“

17, 10 Učedníci se ho ptali: „Jak to, že říkají zákoníci, že napřed musí přijít Eliáš?“

17, 11 On jim odpověděl: „Ano, Eliáš přijde a obnoví všecko.

17, 12 Avšak pravím vám, že Eliáš již přišel, ale nepoznali ho a udělali s ním, co se jim zlíbilo; tak i Syn člověka bude od nich trpět.“

27, 47 Když to uslyšeli, říkali někteří z těch, kdo tu stáli: „On volá Eliáše.“

27, 49 Ostatní však říkali: „Nech ho, ať uvidíme, jestli přijde Eliáš a zachrání ho!“

Marek 6, 15 Jiní říkali: „Je to Eliáš!“ A zase jiní: „Je to prorok - jeden z proroků.“

8, 28 Řekli mu: „Za Jana Křtitele, jiní za Eliáše a někteří za jednoho z proroků.“

9, 12 Řekl jim: „Eliáš má přijít napřed a obnovit všecko. Jak to však, že je psáno o Synu člověka, že má mnoho vytrpět a být v opovržení?

9, 13 Ale pravím vám, že Eliáš již přišel a učinili mu, co se jim líbilo, jak je to o něm psáno.“

9, 4 Zjevil se jim Eliáš a Mojžíš a rozmlouvali s Ježíšem.

9, 5 Petr promluvil a řekl Ježíšovi: „Mistře, je dobré, že jsme zde; udělejme tři stany, jeden tobě, jeden Mojžíšovi a jeden Eliášovi.“

9, 11 A vyptávali se: „Proč říkají zákoníci, že napřed musí přijít Eliáš?“

15, 35 Když to uslyšeli, říkali někteří z těch, kdo stáli okolo: „Hle, volá Eliáše.“

15, 36 Kdosi pak odběhl, namočil houbu v octě, nabodl ji na prut a dával mu pít se slovy: „Počkejte, uvidíme, přijde-li ho Eliáš sejmout.“

Lukáš 1, 17 sám půjde před ním v duchu a moci Eliášově, aby obrátil srdce otců k synům a vzpurné k moudrosti spravedlivých a připravil Pánu lid pohotový.“

4, 25 Po pravdě vám říkám: Mnoho vdov bylo v Izraeli za dnů Eliášových, kdy se zavřelo nebe na tři a půl roku a na celou zemi přišel veliký hlad.

4, 26 A k žádné z nich nebyl Eliáš poslán, nýbrž jen k oné vdově do Sarepty v zemi sidónské.

9, 8 jiní, že se zjevil Eliáš, a jiní zase, že vstal jeden z dávných proroků.

9, 19 Oni mu odpověděli: „Za Jana Křtitele, jiní za Eliáše a někteří myslí, že vstal jeden z dávných proroků.“

9, 30 A hle, rozmlouvali s ním dva muži - byli to Mojžíš a Eliáš;

9, 33 Vtom se ti muži od něho začali vzdalovat; Petr mu řekl: „Mistře, je dobré, že jsme zde; udělejme tři stany, jeden tobě, jeden Mojžíšovi a jeden Eliášovi.“ Nevěděl, co mluví.

9, 54 Když to uviděli učedníci Jakub a Jan, řekli: „Pane, máme přivolat oheň z nebe, aby je zahubil, jako to učinil Eliáš?“

Jan 1, 21 Znovu se ho zeptali: „Jak to tedy je? Jsi Eliáš?“ Řekl: „Nejsem.“ „Jsi ten Prorok?“ Odpověděl: „Ne.“

1, 25 Otázali se ho: „Proč tedy křtíš, když nejsi ani Mesiáš ani Eliáš ani ten Prorok?“

Římanům 11, 2 Bůh nezavrhl svůj lid, který si předem vyhlédl. Nevíte z Písma, jak si Eliáš Bohu nařiká na Izrael?

List Jakubův 5, 17 Eliáš byl člověk jako my, a když se naléhavě modlil, aby nepršelo, nezapršelo v zemi po tři roky a šest měsíců.

Příloha č.3

Elijášova prorocká činnost

Elijášův hněv: Sanhedrin 113a-113b

Elijášova smrt: Moed Katan 26a

Elijáš dostává maso od Achaba: Chulin 5a;Sanhedrin 113a

Elijáš na hoře Karmel: Berachot 6b;9b

Elijáš a havrani: Chulin 5a

Elijáš vzdělává a slouží patriarchům: Bava meci'a 85b

Elijáš se dohaduje s Hospodinem: Berachot 31b

Elijáš zadržuje déšť: Sanhedrin 113a

Elijáš a mudrci

Elijáš zavírá brány: Bava batra 7b

Elijáš, vyléčení z hadího kousnutí: Šabat 109b

Elijáš, nebesa jsou Páně, synové člověka patří na zem: Suka 5a

Elijáš, odchod ze Gan Eden: Bava meci'a 114b

Elijáš, muž sežraný lvem: Makot 11a

Elijáš, muž určený k příchodu na zem: Ta'anit 22a

Elijáš, raba bar Abua: Bava Meci'a 114b

Elijáš, raba Elijah Zuta: Ketubot 106a

Elijáš a učení rabiho Chiji: Bava Meci'a 85b
Elijáš a Jehošua ben Levi: Sanhedrin 98a
Elijáš a rabi Josi v ruinách: Berachot 3a
Elijáš a Šmuel: Kidušim 72b
Elijáš zachraňuje Rav Kahanu: Kidušin 40a
Elijáš, jídlo pro služebníka: Ketubot 61a
Elijáš, hříchy na Jom Kipur: Joma 19b-20a
Elijáš obletí zemi: Berachot 4b
Elijáš, čtyři řemeslníci, knížata lidstva: Suka 52b
Elijáš je stále naživu: Bava batra 121b
Prorok Elijáš a vykoupení: Edujot 8.7; Eruvin 43b; Kidušin 71a; Pesachim 13a
Elijáš to vysvětlí: Menachot 45a